

Міністерство освіти і науки України
Гуманітарно-педагогічний коледж
Мукачівського державного університету

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН,
ОКРЕМИХ МЕТОДИК ДЛЯ СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА**

Мукачево
2018

Міністерство освіти і науки України
Гуманітарно-педагогічний коледж
Мукачівського державного університету

**Методичні рекомендації
до написання курсових робіт
з психолого-педагогічних дисциплін,
окремих методик для студентів
спеціальності 013 Початкова освіта**

Мукачево 2018

УДК 377.8:[37.013:159.9] (075.8)

Розглянуто та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Мукачівського державного університету (протокол № 5 від 19 грудня 2018 р.)

Укладачі:

О.І. Алмаші, О.В. Білик, А.А. Богдан, Е.В. Брикова, О.М. Глагола, О.Б. Данченко, А.А. Ігнатоля, О.Г. Куцик, О.О. Мішкулинець, М.А. Павлик, І.С. Синевич, А.В. Тягур, Я.І. Феньов

Рецензенти:

Товканець Г.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету;

Тягур В.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти МДУ.

Методичні рекомендації до написання курсових робіт з психолого-педагогічних дисциплін для студентів спеціальності 013 Початкова освіта / укладачі: О.І. Алмаші, О.В. Білик, А.А. Богдан, Е.В. Брикова, О.М. Глагола, О.Б. Данченко, А.А. Ігнатоля, О.Г. Куцик, О.О. Мішкулинець, М.А. Павлик, І.С. Синевич, А.В. Тягур, Я.І. Феньов. – Мукачево, 2018. – 159 с.

В методичних рекомендаціях розкрито вимоги до написання й оформлення курсових робіт з психолого-педагогічних дисциплін студентам спеціальності 013 Початкова освіта.

Рекомендації можуть бути використані студентами педагогічних коледжів, викладачами психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик.

©ГПК МДУ, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
I. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ОКРЕМИХ ФАХОВИХ МЕТОДИК	9
II. НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО КУРСОВОЮ РОБОТОЮ.....	14
III. ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	18
3.1. Вибір теми курсової роботи.....	19
3.2. Формулювання мети та основних завдань курсової роботи.....	21
3.3. Опрацювання науково-методичних джерел.....	23
3.4. Складання плану роботи.....	28
3.5. Виконання дослідження: методи психолого-педагогічного дослідження.....	28
3.6. Виклад матеріалу.....	33
3.7. Рецензування.....	34
IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	35
4.1. Структура і зміст курсової роботи.....	35
4.2. Мовне оформлення і стиль викладу змісту курсової роботи.....	51
4.3. Правила оформлення тексту курсової роботи.....	54
4.4. Правила цитування та посилання на використані джерела.....	56
4.5. Вимоги до оформлення ілюстративного матеріалу....	58
4.6. Оформлення списку використаних джерел.....	61

4.7. Оформлення додатків.....	68
V. МЕТОДИКА НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ.....	71
VI. ЗАХИСТ ТА ОЦІНКА КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	75
6.1. Порядок захисту курсової роботи.....	76
6.2. Вимоги до мультимедійної презентації на захисті курсової роботи.....	77
6.3. Основні критерії оцінки курсової роботи.....	78
VII. СПЕЦИФІКА НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА ОКРЕМИХ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ.....	81
7.1. Особливості написання курсової роботи з педагогіки.....	81
7.2. Особливості написання курсової роботи з психології.....	85
7.3. Особливості написання курсової роботи з методики викладання рідної мови	89
7.4. Особливості написання курсової роботи з методики викладання математики.....	95
7.5. Особливості написання курсової роботи з методики викладання природознавства.....	100
7.6. Особливості написання курсової роботи з методики викладання трудового навчання.....	102
7.7. Особливості написання курсової роботи з методики викладання образотворчого мистецтва.....	106
ДОДАТОК А. Тематика курсових робіт з педагогіки, психології та окремих методик.....	111
ДОДАТОК Б. Технології опрацювання наукової інформації.....	129
ДОДАТОК В. Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи.....	131

ДОДАТОК Д. Зразок оформлення змісту.....	132
ДОДАТОК Е. Зразок оформлення вступу.....	133
ДОДАТОК Ж. Зразок оформлення розділів та підрозділів.....	136
ДОДАТОК З. Зразок оформлення списку використаних джерел.....	140
ДОДАТОК К. Приклад оформлення бібліографічного опису у списку літературних джерел.....	141
ДОДАТОК Л. Мовні конструкції, які використовуються у працях для виконання функцій зв'язку між реченнями.....	149
ДОДАТОК М. Схема написання рецензії.....	154
ДОДАТОК Н. Типові проблеми з курсовою та шляхи їх подолання.....	155
Список використаних джерел.....	157

ПЕРЕДМОВА

Мета сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах освіти передбачає особливі підходи до організації освітнього процесу. Практична реалізація їх пов'язана з пошуком нових форм, методів та прийомів навчання студентів, які повинні забезпечувати високий рівень професійної, теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців.

Необхідність формування самостійної творчої особистості, здатної до усвідомлення значущості якісної освіти для розвитку суспільства, зумовлюють інтеграційні процеси у світовій спільноті та оновлення всієї системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів в умовах закладів вищої освіти.

Якість підготовки майбутніх вчителів початкових класів пов'язана зі збільшенням обсягу навчально-дослідницької роботи студентів в освітньому процесі, розвитком у них потреби й установки на активну участь у різноманітних її формах. Стратегія підготовки майбутніх педагогів до інноваційної педагогічної діяльності в сучасних закладах загальної середньої освіти складає суб'єктивний розвиток і саморозвиток особистості, здатної критично мислити, творчо вирішувати професійні психолого-педагогічні завдання. Ця стратегія передбачає поєднання фундаментальних психолого-педагогічних знань з інноваційністю мислення, формування методологічної і дослідницької культури майбутнього вчителя початкових класів, його готовності діяти в нестандартних ситуаціях, знаходити нові шляхи вирішення педагогічних проблем.

Використання різноманітних форм навчально-дослідницької роботи студентів в освітньому процесі значно прискорює процес професійного становлення студента, підвищує ефективність вузівського навчання в

розв'язанні проблем підвищення якості педагогічної освіти. Формування майбутнього вчителя-фахівця неможливе без спеціальної підготовки до навчально-дослідницької роботи в процесі вивчення навчальних дисциплін, саме на це і спрямовано виконання студентами курсової роботи.

Курсова робота з психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик викладання навчальних предметів – самостійне творче дослідження, присвячене актуальним питанням навчання і виховання, є однією із найважливіших форм навчально-дослідницької роботи і підготовки майбутніх вчителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності. Це один із видів навчальної роботи, в якій студенти повною мірою виявляють і розвивають свої творчі здібності, виконуючи дослідницьку програму з певної теми навчального матеріалу.

Курсова робота виконується паралельно з вивченням психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик викладання навчальних предметів і є науково-пошуковим дослідженням, яке виконують студенти для виявлення обсягу і глибини здобутих протягом навчання теоретичних знань, а також оцінки вмінь їх застосування для розв'язання практичних завдань. Якість виконання курсової роботи відображає ступінь готовності студента до аналітичної і дослідницької діяльності.

При виконанні курсової роботи студент повинен показати своє вміння працювати з науково-методичною літературою, систематизувати й аналізувати фактичний матеріал і самостійно творчо його осмислювати. У процесі її написання студент оволодіває навичками наукової роботи, закріплюючи і водночас розширюючи знання, отримані при вивченні дисциплін психолого-педагогічного циклу: «Педагогіка», «Психологія», «Основи корекційної педагогіки», «Основи педагогічної майстерності» та

окремих методик викладання навчальних предметів в початковій школі. Тому курсова робота розглядається як одна з форм залучення студентів до навчально-дослідницької діяльності, оволодіння методикою наукової роботи і розвитку їх творчих здібностей у процесі навчання.

Мета пропонованих методичних рекомендацій полягає в наданні практичної допомоги студентам четвертого курсу, які виконують курсові роботи з психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик. Рекомендації складається із розділів, в яких докладно описується процедура виконання курсової роботи, її захисту та оцінювання. Укладачі мають надію, що їх поради та пропозиції сприятимуть успішній роботі студентів та допоможуть їм краще оволодіти професійними, психолого-педагогічними та науково-дослідницькими вміннями.

Ми переконані в тому, що виконання курсової роботи сприятиме систематизуванню знань у психолого-педагогічній галузі, поглибленому вивченню актуальних проблем сучасної педагогічної теорії та практики, удосконаленню навичок академічного письма, умінь аналізувати, узагальнювати тощо. У складному інформаційному просторі сучасності всі ці вміння та навички становлять підґрунтя успішності професійної діяльності людини.

I. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ОКРЕМИХ МЕТОДИК

Навчальний процес в педагогічному коледжі передбачає різні форми індивідуальної роботи студентів, зокрема виконання курсової роботи з педагогіки та психології (загальної, вікової), рівень підготовки якої значною мірою свідчить про міру засвоєння студентом здобутих знань, його грамотність, загальну культуру та ерудицію.

Методичні рекомендації розроблені у відповідності до вимог галузевих стандартів вищої освіти з підготовки фахівців рівня «молодший спеціаліст» і містять основні вимоги, які висуваються до змісту та оформлення курсової роботи, організації її виконання, порядку захисту та оцінювання.

Курсова робота у процесі навчання студента може розглядатися як один із етапів оволодіння методикою науково-дослідницької діяльності, виконуваний за активної допомоги і консультації викладача-керівника. Курсова робота молодшого спеціаліста – це підсумкова робота студента, за рівнем виконання і результатами захисту якої робиться висновок про можливість присвоєння випускникові відповідної кваліфікації.

Курсова робота може розглядатися як один із етапів оволодіння методикою науково-дослідницької діяльності, виконуваний за активної допомоги і консультації викладача-керівника. Вона базується на вивченні наукових джерел і методичних рекомендацій з обраної теми, а також законів та нормативних матеріалів. Її виконання вимагає від студента не тільки знань загальної і спеціальної літератури з теми дослідження, але й уміння аналізувати,

рецензувати наукові досягнення в досліджуваній галузі науки, пов'язувати питання теорії з практикою, робити узагальнення, висновки й рекомендації.

Головна *мета* виконання курсової роботи з психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик – глибоко й творчо вивчити одне з конкретних питань теорії і практики певної дисципліни, а саме психології та педагогіки, опанувати методи наукового дослідження і послідовного викладу матеріалу, розвиток умінь аналізувати передовий досвід та узагальнювати власні спостереження.

Реалізація мети курсової роботи пов'язана з оволодінням студентами знаннями й уміннями, необхідними для накопичення досвіду наукової діяльності. У процесі роботи студенти вдосконалюють і розвивають такі *навички та вміння*:

- самостійно формулювати проблему курсової роботи;
- визначати мету, основні завдання дослідження;
- здійснювати пошук і добір потрібної наукової інформації;
- аналізувати практичну діяльність педагогів, класоводів, вихователів ГПД, психологів;
- логічно й аргументовано висловлювати свої думки, пропозиції, робити висновки;
- правильно оформлювати науково-довідковий матеріал;
- публічно захищати підготовлену роботу (робити наукові повідомлення, відповідати на запитання, відстоювати свою точку зору тощо).

Курсові роботи з психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик показують ступінь опанування студентами теоретичними й практичними навичками, вміння вивчати сучасні психолого-педагогічні проблеми,

допомагають виявити їхні наукові інтереси, прихильності й творчі здібності.

Виконання курсової роботи та її захист перед цикловою комісією є перевіркою підготовки фахівця до самостійної роботи з вибраної спеціальності.

Написання курсової роботи передбачає такі *етапи*:

– робота над бібліографією – користування каталогами і науковою літературою, статистичними та інструктивними матеріалами;

– написання вступу до курсової роботи, визначення мети і завдань дослідження;

– структуризація змісту роботи;

– розробка методики і виклад матеріалів курсової роботи;

– підготовка висновків;

– оформлення списку використаних джерел,

– редакційне оформлення курсової роботи відповідно до загальностановлених вимог.

Перш ніж розпочинати писати курсову роботу, студент повинен ознайомитися з **основними вимогами** до її виконання:

1) Актуальність теми. Актуальність у перекладі з латинської означає важливість, практичну значущість проблеми. Курсова робота може претендувати на той чи інший ступінь актуальності тільки тоді, коли її тема відповідає вимогам сучасності, а питання, що розкриваються в роботі, важливі для розуміння суті і структури діяльності вчителя, вихователя.

2) Достатній теоретичний рівень. В роботі повинен бути даний аналіз монографічної та періодичної літератури по темі. Студент повинен розкрити вибрану тему з психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик на сучасному рівні розвитку відповідної науки, використовуючи такі підходи й наукові знання, що

пояснюють різні явища у практиці роботи педагога з позиції сьогодення.

Крім того, студент повинен розкрити основні поняття й терміни, що стосуються проблеми курсової роботи, включити в зміст матеріалу тільки об'єктивні факти й реальні практичні приклади. Аналізуючи літературу, студент повинен звертати увагу на основні теоретичні положення, використовуючи такі підходи й наукові знання, що пояснюють різні явища і події у практиці вчителя з позиції сьогодення.

Матеріал, взятий з літературних джерел, необхідно викладати своїми словами, а при використанні визначення окремих понять, цитат давати повний бібліографічний опис джерела і включати в список використаної літератури; в зміст курсової роботи необхідно включати питання, що розкривають дані педагогічної думки науковців, психологів, педагогів-новаторів.

3) Дослідницький характер. У курсовій роботі повинні мати місце елементи дослідження:

- вивчення в достатній кількості опублікованих джерел з психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик (навчальних посібників, монографій, наукових, фахових журналів) вітчизняних та зарубіжних авторів;

- аналіз шкільної педагогічної документації, спостережень за педагогічним процесом, анкетування і бесіди з дітьми, особистого досвіду з педагогічної практики тощо;

- систематизація та аналіз різних думок і підходів, власної точки зору щодо висвітлення даної теми;

- порівняння теоретичних поглядів вчених з практичною діяльністю, розробка пропозицій, рекомендацій та формулювання висновків;

– оформлення додатків у вигляді схем, малюнків, фотографій, розроблених конспектів, методичних розробок, інших посібників.

4) Грамотність, культура та технічне оформлення.

Виконання цієї вимоги виховує у студента культуру оформлення наукових праць, яка може знадобитись в майбутній практичній діяльності. У роботі не повинно бути граматичних та стилістичних помилок. Необхідно дотримуватись правил цитування, оформлення зносок, списку використаних джерел. Виконання цієї вимоги виховує в студента культуру оформлення наукових праць, яка може знадобитись в майбутній практичній діяльності. Курсова робота повинна бути друкованою.

Набуття досвіду науково-дослідної роботи з психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик може започаткувати серйозні наукові пошуки і стати справою життя майбутнього педагога.

II. НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО КУРСОВОЮ РОБОТОЮ

Курсова робота виконується з допомогою наукового керівника, його відсутність не допускається. Завдання керівника – сприяти формуванню наукового мислення, самостійності думок, творчих навичок, розвитку мови студентів; навчити докладати і роз'яснювати зміст своєї роботи, обґрунтовувати положення, що висуваються, і аргументувати висновки.

Процес керівництва курсовою роботою пов'язаний для викладача з виконанням цілого ряду функцій. Перш за все, *організаційна функція*, в межах якої науковий керівник ініціює вибір теми, призначає зустрічі консультації, співбесіди, знайомства з кафедрою, викладачами, зразками курсових робіт студентів минулих років, знайомить з методичними рекомендаціями з питань підготовки курсової роботи.

Друга функція керівництва курсовою роботою – це *інформаційна*. Науковий керівник у співбесіді інформує студентів про специфіку наукового напрямку діяльності кафедри, презентує свої власні наукові інтереси. Делікатно відзначає ті теми, якими він зацікавлений керувати, адже його інформаційна обізнаність в них досить потужна. Водночас не можна примушувати студента обрати тільки ту тему, на якій керівником поставлений акцент. Студент має право самостійного вибору. Якщо студент бажає займатися різко віддаленою темою від теми наукового керівника, то можна здійснити обмін студентів з іншим керівником, наукові інтереси якого будуть близькі студенту. Інформаційна функція керівництва також передбачає надання повідомлень студенту про провідних вчених які працюють в межах обраної теми, визначаються

сучасні дослідження, які наближені до проблематики, яка зацікавила студента.

Важливою функцією є *мотиваційна*, оскільки сила спонуки наймогутніша внутрішня умова активної наукової, творчої, навчальної і дослідної діяльності студента. Якщо науковий керівник відразу, з першої зустрічі зі студентом, прагне показати й довести значущість для майбутньої професійної діяльності набуття ним навичок самостійно виконувати цілий ряд теоретичних та емпіричних пошуків, прагне визначити особливості використання теоретичного й емпіричного досвіду безпосередньо в процесі роботи психолога, то він активізує такі емоційно енергетичні ресурси студента як бажання, хотіння, прагнення, стремління. Саме ці мотиваційні ресурси захоплюють свідомість студента і він активно співпрацює з керівником над вирішенням психологічної проблеми в межах обраної тематики.

У випадку високої мотивації студента, науковий керівник в ході подальших взаємодій (безпосередніх чи опосередкованих) виконує лише *координаційну функцію*. Здійснює установки, надає пропозиції та рекомендації, націлює на вибір, припустимо, найбільш правильної схеми психологічного дослідження або аргументує надійність вибору певних методів чи методик та ін.

І, зрештою, *оцінна* функція, яка спрямована на виокремлення досягнень студента, їх підтримку чи, навпаки, неприйняття. Звичайно, якщо науковий керівник в ході взаємодій зі студентом реалізував інформаційну, організаційну і, особливо, мотиваційну функції, то оцінна функція для наукового керівника стане позитивним результатом при чому позитивним досягненням його учня.

Треба ще раз підкреслити, що науковий керівник сам обирає специфіку взаємодій зі студентом, який пише під його керівництвом курсову роботу, проте його роль досить

значуща і відповідальна. Як відомо відповідальність завжди виступає в єдності зі свободою. Отже, дайте студенту свободу, залучивши його до індивідуальної відповідальності при виконанні будь-якої діяльності, в тому числі й курсової роботи.

На початку семестру керівники курсових робіт (викладачі секції) затверджують графік консультацій і терміни захисту студентами курсових робіт. Науковий керівник здійснює постійне спостереження за науковою роботою та надає необхідні консультативні поради. Після написання курсової роботи і її подання на секцію робота підлягає перевірці та рецензуванню науковим керівником. Перевіряючи роботу студента, викладач відзначає помилки, неточності і недоліки, указує, в чому полягає їх сутність, звертає увагу (якщо це має місце в роботі) на недбалість у викладі або технічному оформленні тексту, на недостатньо чіткі формулювання, підкреслює наявні орфографічні помилки і стилістичні огріхи. У тих випадках, коли виявлені в тексті помилки і недоліки дуже суттєві, курсова робота повертається студентові на доопрацювання. При цьому слід конкретно й чітко сформулювати ті вимоги, які повинен виконати студент.

Процес рецензування курсової роботи включає: визначення позитивних сторін роботи; виявлення й виправлення помилок, неточностей; складання рецензії з висновками про допуск роботи до захисту. Не допускаються до захисту і повертаються для повторного написання курсові роботи, повністю або значною мірою, виконані не самостійно, шляхом механічного переписування першоджерел, підручників та іншої літератури.

Роботи, у яких виявлено істотні помилки, недоліки, які свідчать про те, що основні питання теми не засвоєно, а також роботи, що характеризуються низьким рівнем

грамотності і недотриманням правил оформлення, теж повертаються на доопрацювання. Повторно виконана робота перевіряється викладачем тільки в тому випадку, якщо до неї додається варіант роботи, що не був зарахований. Викладач перевіряє, чи враховано при переробленні роботи його поради, висловлені раніше. Якщо поради не враховано, то робота знову повертається студентові для доопрацювання.

III. ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота є результатом вивчення певного циклу дисциплін з психології та педагогіки та окремих методик.

Виконання курсової роботи спрямоване, перш за все, на поглиблене засвоєння студентами лекційного курсу з певної мовознавчої дисципліни та отримання навичок дослідження конкретних лінгвістичних явищ. Для цього студент повинен мати не тільки гарну загальнотеоретичну підготовку, а й уміти пов'язувати питання теорії з практикою, інтерпретувати отримані лінгвістичні дані, робити узагальнення та формулювати висновки, усвідомлювати перспективи подальших розвідок з обраної теми.

Процес роботи над науковим дослідженням включає *три основні етапи*:

- підготовчий;
- дослідницький;
- заключний.

Етапи написання курсової роботи можливо зобразити таким чином:

I етап

1. Вибір та обґрунтування теми дослідження
2. Підбір та огляд наявної літератури з теми дослідження
3. Складання попереднього плану роботи та узгодження його з науковим керівником
4. Визначення об'єкта, предмета, мети, завдань та методів дослідження

II етап

5. Опрацювання підбраної літератури з теми дослідження.

6. Представлення теоретичних та практичних засад дослідження.

7. Підбір ілюстративного матеріалу.

8. Аналіз та інтерпретація ілюстративного матеріалу.

9. Написання висновків, вступу та оформлення додатків і списку використаних джерел.

III етап

10. Редагування тексту роботи згідно вимог до оформлення наукового дослідження.

11. Подання чорнового варіанту дослідження науковому керівникові.

12. Виправлення зауважень та врахування рекомендацій наукового керівника, остаточне редагування тексту роботи.

13. Подання остаточного варіанту курсової роботи науковому керівнику.

14. Захист курсової роботи.

З метою ефективної організації науково-дослідної роботи складається орієнтовний графік виконання курсової роботи й узгоджується із науковим керівником. Дотримання графіка – є запорукою успішного та вчасного виконання наукового дослідження, оскільки дозволяє студенту працювати планово та ефективно розподілити свій час.

3.1. Вибір теми курсової роботи

Тематика курсових робіт визначається змістом навчального матеріалу, розробляється і затверджується предметною (цикловою) комісією.

Тематика курсових робіт повинна відповідати завданням навчальної дисципліни і тісно пов'язуватися з практичними потребами конкретного фаху.

Студенти вибирають із запропонованого списку ту чи іншу тему. Приблизна тематика курсових робіт з педагогіки, психології та окремих методик представлена у додатках (див. Додаток А). Але вони і самі можуть проявити ініціативу: запропонувати тему роботи, виходячи з її актуальності та зі своїх наукових інтересів тощо.

При виборі теми курсової роботи доцільно керуватися власними науковими інтересами і можливостями, глибиною знань з обраного напрямку і володінням методикою навчально-дослідницької роботи та перспективою подальшого її проведення. Вибір схожих тем курсових робіт у студентів однієї навчальної групи не бажаний.

Для курсової роботи не слід обирати надто широку тему. Широта теми не дозволить студентові глибоко розібратися у досліджуваному явищі. Вузькі конкретні теми можуть бути досліджені студентом ретельно і досить ґрунтовно. Цінність будь-якого дослідження полягає не в широті обраних питань, а в ретельності їх розробки. Важливо, щоб тема курсової роботи була розкрита більш повно і розв'язувала поставлені питання.

Після вибору теми студент звертається до свого керівника за консультацією щодо складання плану роботи та її виконання.

Курсова робота повинна розкривати теоретичні дослідження на основі аналізу й узагальнення ряду літературних джерел (монографій, статей, методичних рекомендацій тощо). Студент повинен виокремити з літератури основний матеріал, який стосується проблеми, що вивчається, дати оцінку тим чи іншим положенням, висловити свою точку зору; зв'язно, грамотно, логічно обґрунтувати вибрану тему, проаналізувати і узагальнити наукові дані, зробити наукові або методичні висновки.

3.2. Формулювання об'єкта, предмета, мети та основних завдань курсової роботи

Залежно від того, наскільки зрозуміло й точно сформульовано об'єкт, предмет та мету роботи, настільки вдалим будуть її основні завдання, план, організація виконання, стиль викладу.

При з'ясуванні об'єкта, предмета і мети дослідження слід зважати на те, що між ними і темою курсової роботи є системні логічні зв'язки.

Об'єктом дослідження є вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації; це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для дослідження.

Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Таким чином, предмет дослідження є вужчим та конкретнішим, ніж об'єкт. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Потрібно знати, що об'єкт дослідження – це частина об'єктивної реальності, яка на даному етапі стає предметом практичної і теоретичної діяльності людини як соціальної істоти (суб'єкта). Предмет дослідження є таким його елементом, який включає сукупність властивостей і відношень об'єкта, опосередкованих людиною (суб'єктом) у процесі дослідження з певною метою в конкретних умовах. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Наприклад:

Об'єкт дослідження: процес розвитку пам'яті у молодшому шкільному віці.

Предмет дослідження: особливості розвитку довільної пам'яті молодших школярів на уроках читання.

Аналізуючи чітко окреслену об'єкт-предметним відношенням проблему, ви можете:

- описати роль і місце довільної пам'яті у структурі пам'яті в цілому;

- виявити можливості уроків читання для розвитку довільної пам'яті;

- виокремити ресурси для розвитку довільної пам'яті. У нашому випадку – це прийоми раціонального запам'ятовування і діяльнісно-сміслові опосередкування запам'ятовування, які можна адаптувати до вікових особливостей (молодший шкільний вік) і особливостей діяльності (читання).

Іншими словами, чітке формулювання об'єкт-предметного відношення (не занадто широкого і не занадто вузького) дасть вам змогу отримувати справді наукові конкретні знання і уникнути нікому не потрібних загальновідомих банальностей.

Предмет дослідження змістовно визначає тему (мету) курсової роботи.

Правильне визначення **мети роботи** дасть змогу студентам виокремити в ній основний напрямок курсової роботи, упорядкувати пошук і аналіз матеріалу, підвищити якість роботи, уникнути загальних міркувань. Мета курсової роботи повинна бути тісно пов'язана з темою.

Отже, приблизно так може бути сформульована мета: *дослідити особливості та можливості розвитку довільної пам'яті молодших школярів на уроках читання.*

На основі сформульованої мети студент має визначити **основні завдання**, які необхідно розв'язати в процесі виконання курсової роботи. Завдання повинні конкретизувати основну мету роботи, їх визначення повинно відповідати назвам основних розділів.

Як правило, у курсовій роботі їх має бути декілька. Вони повинні бути узгоджені з темою, метою, об'єктом та предметом дослідження та відобразитися у його структурі.

Наприклад, якщо тема курсової роботи сформульована як «Розвиток довільної пам'яті молодших школярів на уроках читання», то завдання можуть бути такими:

1. Проаналізувати наукову літературу з проблеми розвитку пам'яті в молодшому шкільному віці.

2. Вивчити особливості вікової динаміки довільної пам'яті молодших школярів і можливості її розвитку на уроках читання.

3. Дослідити можливості прийомів раціонального запам'ятовування у розвитку довільної пам'яті молодших школярів на уроках читання.

4. Дослідити ефективність прийомів діяльнісно-смыслового опосередкування запам'ятовування як засобу розвитку довільної пам'яті.

Пам'ятайте, що висновки курсової роботи мають робитися відповідно до поставлених завдань.

3.3. Опрацювання науково-методичних джерел

Наступним етапом підготовки курсової роботи є опрацювання бібліографічних джерел, наукової літератури з теми. На цьому етапі роботи необхідно акцентувати увагу на основних підходах до вирішення досліджуваної проблеми, що вивчається, ознайомитися з аргументацією висновків та узагальнень учених, з тим, щоб на основі аналізу, систематизації та осмислення отриманого матеріалу дати оцінку сучасному стану проблеми. Під час виконання курсової роботи студенти повинні вивчати й узагальнювати психолого-педагогічний передовий досвід вітчизняних та зарубіжних педагогів і психологів.

Науковим керівникам важливо орієнтувати студентів на використання в курсовій роботі актуальної наукової інформації, включаючи періодичну і методичну літературу. У процесі вивчення бібліографічних джерел студенти повинні вміти визначити і виділити:

- основну ідею автора, його позицію в досліджуваній проблемі;
- відмінність авторської позиції від традиційної, що панує в педагогічній теорії і практиці;
- ідеї автора, особливо вдало аргументовані і ті, що не мають належної аргументації;
- ідеї, висновки, рекомендації, які викликають суперечності, аргументація виявлених суперечностей;
- основні питання, проблеми, які не знайшли відображення в роботі;
- напрями подальшого вирішення проблеми.

При аналізі джерел, що розкривають досвід роботи сучасної школи, студентам необхідно акцентувати увагу на тому, щоб виявити:

- що особливо успішно вдається здійснити педагогам при вирішенні порушеної проблеми;
- які утруднення вони відчують у вирішенні психолого-педагогічних проблем;
- які типові недоліки відзначаються в роботі педагога з окресленого питання;
- які основні причини труднощів і недоліків;
- чи досягаються успіхи в роботі педагогів.

Вивчення літератури доречно починати з аналізу підручників і навчальних посібників. Всебічне знання стану теоретичних напрацювань і наявного практичного досвіду з обраної теми курсової роботи слугує основою для грамотної розробки методики дослідження проблеми. Причому до цих знань слід віднести не тільки основну науково-методичну літературу, рекомендовану науковим

керівником, але й ряд інших джерел, щоб студенти отримали якнайповніше уявлення про розробленість теми роботи. Спираючись на рекомендації наукового керівника, студент самостійно розширює перелік наукової літератури, добирає і вивчає її, використовуючи для цього бібліотечні каталоги. У більшості випадків доцільно вивчити монографічні видання, оскільки в них системно повторюється матеріал, розкриваються фундаментальні проблеми і можливі шляхи їх вирішення. Студентам краще починати вивчення журнальних статей із новіших, недавно опублікованих джерел, а потім – виданих у попередні роки. Ретельний аналіз вивченої літератури дозволить студентові сформулювати не лише тему, але й проблемні питання, дослідницькі завдання, які слід розв’язувати при виконанні курсової роботи. Від чіткості, точності і педагогічної виправданості дослідницьких завдань великою мірою залежить успіх дослідження. Результатом роботи на цьому етапі повинен стати список використаних джерел, який необхідно представити керівникові, й аналіз виявлених матеріалів з проблеми, визначення ступеня розробки досліджуваної теми, необхідності більш детального дослідження окремих її аспектів.

Методи пошуку літератури: перегляд останніх номерів часописів, що містять перелік статей, опублікованих у виданні за рік); перегляд списків літератури в тих чи тих виданнях (монографії, підручники, наукові статті), відповідних бібліографічних посилань у цих роботах; перегляд списку авторефератів дисертацій, захищених в Україні (сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського); перегляд електронних каталогів бібліотек України та наукових бібліотек зарубіжних країн; перегляд каталогів освітніх порталів, електронних бібліотек у мережі Інтернет.

Підбираючи літературу для дослідження, варто переглянути останні числа таких українських педагогічних часописів: «Класному керівнику: усе для роботи», «Рідна школа», «Початкове навчання та виховання», «Педагогічна майстерність», «Виховна робота в школі», «Нова педагогічна думка», «Початкова освіта», «Психолог», «Педагогіка і психологія», «Початкова школа», «Педагогічний пошук», «Учитель початкової школи», «Дитина з особливими освітніми потребами» тощо, зарубіжних педагогічних журналів.

Інформацію про наукові видання, каталоги книг та статей, повнотекстові наукові матеріали представлено на сайтах бібліотек:

– Національна бібліотека України ім. В. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>

– Національна Парламентська бібліотека України – <http://nplu.kiev.ua>

– Національна бібліотека України для дітей – <http://www.chl.kiev.ua>

– Державна бібліотека України для юнацтва – <http://www.4uth.gov.ua>

– Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського – <http://www.library.edu-ua.net>.

Перелік науково-педагогічної періодики розміщено на сайті: <http://library.uipa.edu.ua/engineers-pedagogik/periodika-z-pitanpedagogiki-ta-psikhologiji.html>.

Значну допомогу в роботі над курсовою роботою з педагогіки можуть надати освітні портали, спеціалізовані сайти <http://yrok.at.ua/>; <http://metodportal.com/>; <http://ru.osvita.ua/>; <http://pidruchniki.ws/pedagogika/>; <http://teacherjournal.in.ua/>.

Вагому допомогу в дослідженні визначеної проблеми може надати мережа Інтернет, ресурси відповідних пошукових систем, наприклад, Google, Rambler, Yahoo,

Yandex та ін. З-поміж українських інформаційно-пошукових систем найбільш відомі – InfoRes (<http://el.visti.net>) і МЕТА (<http://meta-ukraine.com>).

НЕ ЗАПОЗИЧУЙТЕ ГОТОВІ КУРСОВІ РОБОТИ З ІНТЕРНЕТУ. По-перше, якість таких робіт доволі сумнівна. По-друге, усі популярні в студентському середовищі інтернет-сайти з колекціями курсових робіт та рефератів дуже добре відомі викладачам, і визначити «джерело походження» того чи того тексту або фрагмента тексту – це справа кількох хвилин. По-третє, механічне копіювання фрагментів різних джерел може призвести до неузгодженості термінології, наукових підходів щодо конкретної проблеми дослідження й навіть до подання в одній роботі протилежних наукових позицій. По-четверте, ніхто не скасовував таку відмітну рису людини, як самоповага. Не можна чого-небудь навчитися, якщо не спробувати щось зробити самостійно.

Типові недоліки джерел з мережі Інтернет: відсутність бібліографічних описів, спотворення оригінального тексту (у документах формату doc. та html); доволі часто в Інтернеті викладено матеріали з порушенням авторських прав, доволі часто інтернет-сайти викладають ті чи ті матеріали на нетривалий час, тому втрачає сенс покликання на джерело отримання інформації.

У процесі роботи над науковою літературою необхідно звертати увагу на такі аспекти: порівняння різних думок, теорій, концепцій у межах проблеми дослідження, міждисциплінарний аспект науково-педагогічних досліджень і, відповідно, доцільність звернення до філософської, психологічної, соціологічної тощо літератури, понятійно-термінологічний апарат дослідження (визначення провідних понять у словниковій та фаховій літературі; порівняння різних підходів до

визначення ключових понять курсової роботи; виокремлення робочого поняття курсової роботи).

Типові помилки при аналізі літератури: описовий характер (конспект джерел); відсутність логіки в побудові теоретичної частини роботи; некритичність використання літератури, невміння визначити наукову цінність того чи того джерела; спотворення авторської думки; плагіат, пряме копіювання тексту з наукових джерел.

Додаткові відомості про технології опрацювання наукової інформації представлено у додатку Б.

3.4. Складання плану роботи

На початку підготовки курсової роботи студенту необхідно ознайомитися зі змістом наукових публікацій за вибраною темою і скласти розгорнутий план із зазначенням основних розділів і підрозділів роботи, який потрібно узгодити з керівником.

Зміст курсової роботи є відбиттям її структури, під якою розуміється послідовність і взаємозв'язок окремих її частин. Написані розділи студент подає на розгляд керівнику і відповідно до його зауважень уточнює, доповнює і, в разі потреби, допрацьовує. Глибина висвітлення однієї і тієї ж теми курсової роботи повинна бути різною, що слід враховувати вже на етапі розкриття плану.

3.5. Виконання дослідження: методи психолого-педагогічного дослідження

Вибір методів дослідження визначається специфікою завдань, поставлених студентом у курсовій роботі, а не простим перерахуванням відомих у педагогіці методів.

Методи дослідження – це шляхи, способи і засоби, за допомогою яких здобуваються нові знання, вивчаються факти, які використовуються для доказу провідних положень, що розробляються. Усі методи служать встановленню істини, достовірному й адекватному розумінню, поясненню педагогічної дійсності, а також її перетворенню. Вибір методів дослідження і використання їх для вирішення поставлених завдань визначаються змістом курсової роботи.

Традиційно педагогічні методи дослідження поділяються на дві великі групи: теоретичні й емпіричні.

До *теоретичних методів* дослідження відносяться: аналіз, синтез, абстрагування та узагальнення, порівняння, класифікація, вивчення й аналіз педагогічної літератури, архівних матеріалів, документації тощо;

Серед *емпіричних методів* дослідники виділяють: педагогічне спостереження, бесіду, анкетування, соціометрію, тестування, вивчення педагогічного досвіду тощо.

Зупинимося на характеристиці деяких методів.

Метод вивчення літератури: праць авторитетних учених із питань людинопізнання; загальних і спеціальних робіт із педагогіки та психології; періодичного психолого-педагогічного друку; довідкової психолого-педагогічної літератури і методичних посібників із педагогіки та психології і суміжних наук. Цей метод дає можливість дізнатися, які аспекти проблеми вже достатньо вивчені, за якими ведуться наукові дискусії; які не потребують подальших наукових розвідок і є неактуальними, а які питання, навпаки, ще мало досліджені.

Метод спостереження широко застосовується як при науковому дослідженні, так і при вивченні конкретних групових характеристик учнів. В умовах шкільного освітнього процесу вміння повно використовувати його

можливості допомагає педагогам оптимально будувати процес навчання і виховання, корегувати та вдосконалювати його. Метод спостереження – це цілеспрямована, згідно із заздалегідь розробленим планом, фіксація тих явищ або феноменів, які цікавлять дослідника, з метою їх подальшого аналізу. Основне завдання спостереження – накопичення фактів, фіксація істотних характеристик.

У психолого-педагогічних дослідженнях особливе місце посідає *метод опитування*. Деякою мірою простота методики опитування, відносна легкість обробки отриманих даних, можливість у короткі терміни охопити будь-яку кількість опитаних – усе це зумовлює широке використання цього методу. Опитування – це таких спосіб вивчення проблеми, що стала об'єктом інтересу дослідника, коли джерелом інформації є думка, висловлена в усній чи письмовій формі.

До методів опитування відносять бесіду, інтерв'ювання й анкетування. Усі вони можуть бути індивідуальними і груповими. Перші два припускають усне спілкування у вигляді діалогу (з тією відмінністю, що інтерв'ю має на меті отримання відповідей на певні, заздалегідь підготовлені питання, а бесіда може бути менш алгоритмізованою).

У педагогічній діяльності бесіда використовується не лише як метод навчання, але і як спосіб вивчення учнів. У педагогічному дослідженні метод бесіди є важливим чинником отримання первинної інформації, коли його застосовують у поєднанні з іншими методами (інтерв'ю, анкетування, спостереження тощо). Бесіда – це завжди емоційно забарвлений діалог. Проведення бесіди, яка мала б не тільки виховний, але й дослідницький характер, – це велике мистецтво, яким повинен володіти педагог. Бесіда вимагає особливої гнучкості й чуйності, вміння слухати й

доречно висловлюватися, уміння розуміти емоційний стан співрозмовника, чуйно реагуючи на зміни в ньому, уміння фіксувати зовнішні вияви внутрішніх станів (жести, міміку). На серйозну бесіду може зважитися дослідник, який користується довірою співрозмовника.

Інтерв'ю в перекладі з англійської мови означає «бесіда». Спільне в бесіді та інтерв'ю – це розмова з метою отримання певної інформації, але між ними є відмінність, яка полягає в тому, що в процесі бесіди, яка не обмежена в часі, інтерв'юер сам нав'язує респонденту тему і жорстко тримається в рамках обговорюваної проблеми. У процесі інтерв'ю ослаблений зворотній зв'язок. Інтерв'юер в основному фіксує вислови респондента, і тому важко зрозуміти, чи розділяє ініціатор бесіди думки респондента, чи ні. Цей метод використовується в тому випадку, якщо дослідник упевнений в об'єктивності випробовуваних, оскільки інтерв'ю не припускає низки уточнюючих питань, які мають місце в бесіді.

Мета інтерв'ю – здобуття необхідної інформації з відповідей співрозмовника на заздалегідь підготовлені і спеціальним чином сформовані питання. Залежно від мети дослідження розрізняють глибинне інтерв'ю (з'ясування якогось одного питання при збереженні свободи у способі ведення бесіди), вільне (питання заздалегідь не конкретизують і не уточнюють, а лише вказують на тему), непряме (справжній сенс питання відрізняється від його зовнішньої форми), екстенсивне (неодноразово відтворювана бесіда з великою кількістю осіб).

Метод анкетування також характеризує наявність певних питань і графічне вираження відповідей (на папері або в електронному вигляді). Анкетування дає можливість одночасно охопити дослідженням будь-яку кількість осіб. Воно може бути контактним (коли сам студент роздає бланки, чекає, поки вони будуть заповнені, і збирає їх),

заочними (коли студент-дослідник діє через посередників або надсилає бланки анкет електронною поштою) чи пресовим (коли анкета публікується у ЗМІ). Використання анкетного методу передбачає виявлення масових фактів, загальних причин, тенденцій, ознак явищ, що вивчаються, показників громадської думки. Мета анкетування полягає у збиранні вихідних відомостей, орієнтовних даних з теми курсової роботи. На відміну від бесіди й інтерв'ю, в анкетах питання задаються не окремому учасникові опитування, а значній масі респондентів, які дають відповіді у письмовій формі (заповнюють анкети).

Анкетою прийнято називати перелік питань з певної теми, на які повинні дати відповідь учасники анкетування. Головна вимога до анкет – правильне формулювання питань. Якщо питання поставлені правильно, то можна отримати об'єктивні дані. Помилковість у відповідях на питання анкет залежить від того, наскільки об'єктивно визначена кількість питань відповідно до віку і можливостей тих, хто бере участь в анкетуванні, у якій формі ці питання поставлені, у якій психологічній атмосфері проходило анкетування, як здійснювалася обробка отриманих відповідей.

Метод тестування. Під тестуванням розуміється метод психологічної діагностики, що використовує стандартизовані питання і завдання (тести), що мають певну шкалу значень. Застосовуються для стандартизованого вимірювання індивідуальних відмінностей.

Тести – короткочасні завдання. Виконання їх кількісно і якісно обробляється й оцінюється. Результати аналізу дають можливість визначити не тільки рівень готовності, ступінь розвитку різних психологічних процесів, оцінку знань, умінь і навичок (наприклад, уміння запам'ятати і відтворити осмислений матеріал, логічно

міркувати, робити самостійні висновки). Тести супроводжуються стандартною інструкцією. Всім випробуванам пропонується однаковий матеріал. Результати рішення також передбачені, вони розглядаються за розробленою шкалою.

Метод тестування, використовуваний у психолого-педагогічних дослідженнях, характеризується такими ознаками: простотою процедури, коротко тривалістю, зручністю обробки, безпосередньою фіксацією результатів, наявністю встановлених стандартів, норм, можливістю використання як індивідуально, так і в групах.

Метод вивчення учнівських робіт. Цей метод передбачає аналіз творів, малюнків, комплектів учнівських зошитів за певний відрізок часу, графічних робіт, щоденників, домашніх завдань, а також шкільної документації: класних журналів, медичних карт учнів, різних конспектів, звітів учителів, протоколів засідань тощо. Зібраний матеріал вимагає певної обробки. У практиці можуть бути використані деякі узагальнюючі її прийоми:

– реєстрація, тобто приписування педагогічним явищам числових характеристик. Дослідник виділяє певну ознаку й фіксує кожен випадок, коли з'являється предмет. Підраховуючи кількість цих фактів, отримують число з цією ознакою;

– упорядкованість (або ранжирування), тобто розподіл об'єктів, явищ у порядку зменшення або збільшення яких-небудь показників (складання списку учнів залежно від кількості допущених ними помилок або числа пропущених знань тощо) і визначення місця, рангу в цьому ряді.

3.6. Виклад матеріалу

Матеріал роботи студент повинен викладати послідовно, логічно взаємопов'язувати окремі його частини. Для цього необхідно виявити сучасні теоретичні і методичні дослідження з даного питання, періодичні видання, визначити своє ставлення до тих проблем, які висвітлюються, і які є дискусійними.

На основі аналізу опрацьованих даних, особистих спостережень та узагальнень потрібно зробити необхідні висновки, вказати на досягнуті успіхи, зазначити існуючі недоліки, а також висловити пропозиції щодо можливостей подальшого покращення діяльності.

3.7. Рецензування

Не пізніше, як за три тижні до захисту, студент подає курсову роботу керівнику для рецензії й оцінювання. У рецензії керівник дає стисло характеристику, оцінює теоретичний рівень викладу матеріалу, доцільність і обґрунтованість запропонованих рекомендацій, якість і відповідність оформлення (додаток М).

IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

4.1. Структура і зміст курсової роботи

Курсову роботу студент виконує самостійно, дотримуючись рекомендованої структури та вимог до технічного оформлення.

Курсова робота має наступну **структуру**:

- титульний аркуш (1 сторінка)
- зміст (1 сторінка)
- вступ (2–3 сторінки)
- розділи основної частини, поділені на підрозділи (25–30 сторінок)
- висновки (2–3 сторінки)
- список використаних джерел (1–2 сторінки)
- додатки

Відповідно до структури курсової роботи:

1. Титульна сторінка курсової роботи оформлюється за встановленим зразком (Додаток В) та є першою сторінкою курсової роботи, проте номер на ній не проставляється.

На титульній сторінці послідовно, зверху вниз, розміщуються:

- найменування навчального закладу;
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- назву курсової роботи;
- посаду, прізвище, ініціали керівника;
- місто і рік.

2. Зміст курсової роботи, розташовується на новій сторінці курсової роботи; містить найменування та номери всіх розділів, підрозділів, висновки, список використаних джерел, додатки.

Зміст повинен бути ретельно продуманим, таким, що розкриває тему курсової роботи, дозволяє уникнути безсистемності, порушення логіки дослідження, хаотичного нагромадження фактів, дублювання.

Зміст курсової роботи – це «макет», що відображає структуру, логіку викладу тексту роботи і його посторінкове розташування. Зміст тексту курсової роботи ділиться на крупні і дрібні частини. Таке ділення, або рубрикація тексту, виявляється в наявності структурних підрозділів і розділів. Ділення роботи на розділи і підрозділи повинно відповідати логіці розкриття теми. Тому, з одного боку, не слід вводити в план структурні одиниці, що не відповідають темі або пов'язані з нею лише побічно, а з іншого боку, пункти плану мають структурно повністю розкрити тему. План курсової роботи – це логічний каркас викладу курсової роботи.

Розділи курсової роботи – це основні структурні одиниці тексту. Назву кожного з них потрібно сформулювати так, щоб вони не виявилися ширшими за тему обсягом, змістом, відповідали назві, оскільки розділ є тільки одним із аспектів теми, і назва не повинна порушувати цієї підпорядкованості.

Розділи і підрозділи мають заголовки, які повинні відповідати змісту тексту. Розділи зазвичай нумеруються римськими цифрами (РОЗДІЛ I, РОЗДІЛ II). Підрозділи також мають порядкову нумерацію у межах основної частини роботи та позначаються арабськими цифрами, тільки через крапку (наприклад: 1.1; 2.1 тощо). Тобто номер підпункту включає номер розділу і порядковий номер підрозділу, розділені крапкою.

Розділи і підрозділи не можуть дублювати один одного за змістом, але разом вони повинні повністю розкривати тему курсової роботи. Підрозділи, на які ділиться розділ, не повинні співвідноситися один з одним

як частина і ціле. Заголовки у змісті повинні точно дублювати заголовки в тексті. Не можна скорочувати або подавати їх в іншому формулюванні, послідовності та підпорядкованості порівняно із заголовками в тексті роботи.

В додатках подано зразок структури змісту курсової роботи, де вказуються заголовки розділів, підрозділів та сторінки, на яких вони розміщені (див. додаток Д).

3. Вступ – відображає формулювання основних елементів наукового апарату курсової роботи: обґрунтування актуальності теми дослідження, ступінь її вивчення в науці та наукова значущість, обґрунтування необхідності проведення дослідження та загальна характеристика роботи у такій послідовності: актуальність теми роботи, мета, завдання роботи.

Вступ – розкриває науково-категоріальний (понятійний) апарат дослідження. Понятійний апарат – це система, яка в стислій формі відображає наукові засади, напрямок та сутність питання, акумулює його зміст і прослідковує логіку наукового пошуку.

Вступ до курсової роботи має бути максимально стислим, лаконічним і висвітлювати такі обов'язкові моменти:

1) обґрунтування вибору теми, її актуальність

При обґрунтованні актуальності теми курсової роботи слід звернути увагу на те, що робота повинна вирішувати певну актуальну педагогічну проблему, яку важливо чітко виділити.

Обґрунтування актуальності повинне містити соціальний і психолого-педагогічний аспекти. При обґрунтуванні актуальності теми студент має право на прояв творчого підходу. Але при цьому в різній послідовності слід підійти до аргументації соціальної значущості обраної теми. Обов'язково слід вказати, які

соціальні умови, передумови обумовлюють необхідність розробки даної теми, підтвердити свої твердження посиланнями на офіційні документи.

Необхідно відобразити ступінь вивчення і розробленості досліджуваної проблеми у філософській, психологічній, педагогічній та ін. науках. Обґрунтувати тему курсової роботи з позицій розвитку педагогічної чи психологічної думки на різних етапах її становлення (як обрана проблема трактувалася раніше, які аспекти розглядалися, що вдалося вирішити, що залишилося поза увагою вчених, чому вибраний аспект є актуальним у наш час).

2) ступінь розробленості обраної проблеми у науковій літературі

Огляд літератури з теми має відтворити ґрунтовне ознайомлення дослідника з науковою літературою, його вміння систематизувати джерела, критично їх розглядати, виділяти істотне, оцінювати раніше зроблене іншими дослідниками, визначати головне в сучасному стані вивченої теми. Матеріали такого огляду слід систематизувати в певному логічному зв'язку і послідовності.

3) визначення об'єкта, предмета, мети і завдання курсової роботи

Невід'ємною вимогою до наукового дослідження є логічна відповідність теми, мети, завдань дослідження його структурі. Сукупність завдань повинна відображати мету дослідження.

– ***мета дослідження*** – це формулювання результату, який автор дослідження бажає досягти (мета роботи переплітається з її назвою і повинна чітко вказувати, що саме розв'язується в курсовій роботі).

Мета дослідження полягає в тому, щоб вирішити якусь проблему (отримання нової інформації, наукових

фактів за темою курсового дослідження, формулювання закономірностей та обґрунтування найбільш ефективних шляхів навчання й виховання), тому в ній вживаються такі слова: «визначити», «дослідити», «виявити», «встановити», «обґрунтувати», «довести», «перевірити», «розробити» тощо.

Мета як запланований результат відображає спрямованість досліджень і за змістом відповідає темі роботи. Формулюючи мету курсової роботи, студент повинен не тільки передбачити недоліки і причини їх виникнення в педагогічній практиці, шляхи їх подолання і способи отримання позитивного результату під час вирішення педагогічної проблеми, але й чітко уявляти очікуваний результат, засоби його отримання. При визначенні мети курсової роботи треба її авторові чітко відповісти на питання:

- у чому полягає сенс, сутність проблеми, що вивчається, який аспект її буде основним;

- чи є в теорії пояснення педагогічному чи психологічному явищу, що вивчається, у чому полягають сильні і слабкі його сторони;

- на що потрібно дати обґрунтовану відповідь;

- чи можна в ході виконання курсового дослідження отримати необхідні дані для розкриття суті проблеми, що вивчається?

Відповідаючи на наведені вище питання, студент може спроектувати основний нерозкритий акцент у проблемі, що цікавить його, що й стане метою його курсової роботи.

Мета наукового дослідження передбачає розв'язання ряду конкретніших завдань дослідження. Завдання дослідження формулюються студентом на основі теоретичного аналізу окресленої проблеми й оцінки стану

її розв'язання в шкільній практиці, вони конкретизують мету дослідження.

– **завдання дослідження** – це ті завдання, за допомогою яких може бути досягнута мета дослідження, ці завдання розкриваються в підрозділах відповідних розділів курсової роботи.

Завдання курсової роботи відображають основні шляхи й етапи досягнення мети (тобто по суті завдання – це плановані дії). Завдання дослідження мають мати як теоретичний, так і практичний аспекти роботи, мають чітко показувати що має бути зроблене (які теоретичні аспекти проаналізовані, які теоретичні підходи будуть порівнюватися). Завдання зручно формулювати за допомогою дієслів «вивчити», «описати», «встановити», «з'ясувати», «визначити», «порівняти» тощо.

Завдання дослідження можуть включати:

а) вирішення певних теоретичних питань, які входять у загальну проблему дослідження (наприклад, виявлення сутності понять, явищ, процесів, їх подальше вдосконалення, розробка ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів, умов застосування тощо);

б) всебічне вивчення проблеми, виявлення її типових особливостей (таке вивчення дає змогу уточнити, перевірити дані, опубліковані у спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях);

в) обґрунтування підходів до вирішення проблеми;

– **об'єкт і предмет дослідження** – як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та частина, яка є предметом дослідження. Об'єкт і предмет дослідження повинні «міститися» в назві курсової роботи.

4) методи дослідження – це способи розв'язання завдань дослідження. У курсовій роботі слід подати

перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети.

При проведенні психолого-педагогічних досліджень частіше використовуються наступні методи:

– теоретичні: індукція та дедукція, аналіз і синтез; порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація, систематизація; узагальнення, формалізація, моделювання: наочно-образні, вербальні, знакові (символічні) та інші моделі;

– емпіричні методи: спостереження; усне опитування: бесіда, інтерв'ю; письмове опитування: анкетування, тестування, рейтинг; узагальнення незалежних характеристик, аналіз документів і продуктів діяльності.

5) **структура курсової роботи** – це короткий опис основних елементів курсової роботи із вказівкою на загальний обсяг курсової роботи (кількість сторінок) та обсяг основної частини (кількість сторінок). Також треба вмістити відомості щодо кількості таблиць, рисунків, схем та діаграм, які уведено до основного тексту роботи, та вказати на кількість додатків та використаних джерел. Наприклад, курсова робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Орієнтовний обсяг вступу – не більше 2–3 сторінки (Додаток Е).

4. Основна частина – виклад результатів дослідження, проведеного студентом. Як правило, в цій частині передбачається більш докладний огляд джерел і літератури з обраної теми, опис і аналіз матеріалу, оцінка фактів і явищ, підкріплених ілюстраціями і даними з наукової літератури, коротка історія досліджуваного питання, узагальнення, формулювання висновків та їх аргументація. Слід пам'ятати, що, оглядаючи літературу, не слід прагнути до викладу всього вивченого матеріалу,

перераховуючи одну за одною прочитані книги і статті. Необхідно розкрити сутність питання, основні положення і провідні ідеї відповідно до поставлених завдань. Отже, огляд літератури повинен мати не тільки хронологічний, але й проблемний характер. Також у цій частині роботи дається порівняльний аналіз і оцінка підходів до вирішення поставленої проблеми різних авторів, що в цілому доводить саме існування досліджуваної проблеми.

До основної частини повинні бути включені матеріали, які відображають сутність дослідження: визначення та аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження, характеристика різних підходів до вирішення визначеної наукової проблеми та встановлення головних тенденцій розвитку певного педагогічного чи психологічного процесу; аналіз досвіду та результати дослідної роботи студентів. Останнє становить зміст другого розділу роботи.

Отже, курсова робота з психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик складається з двох або більше розділів, залежно від специфіки теми, а також від мети та плану, узгодженого з керівником. При цьому перший розділ присвячений теоретичному висвітленню проблеми, другий має практичний характер. Студентам рекомендується використовувати матеріали, зібрані за період проходження педагогічної практики. Зразок оформлення розділів та підрозділів подано у додатку Ж.

У кожному розділі можна виокремити підрозділи, пункти і підпункти, що сприятиме розкриттю основної думки роботи загалом. Їх розташування має забезпечити послідовність, взаємозв'язок викладу, мотивований перехід від одного питання до наступного.

Назва кожного структурного компонента курсової роботи повинна відображати його зміст. Кожен розділ основного тексту рекомендується починати з нової

сторінки. Назви розділів не повинні збігатися з назвою роботи, відповідно, назви підрозділів не повинні збігатися з назвою розділів. Підрозділи не слід розпочинати з нової сторінки. Усі назви (розділів та підрозділів) повинні бути розповідними реченнями. Не рекомендується називати розділи курсової роботи у стилі газетної або журнальної публіцистики – питальними або окличними реченнями.

При розкритті змісту розділів курсової роботи не можна обмежуватися включенням фрагментів тексту з дібраної літератури без аналізу й оцінки. Важливо при написанні курсової роботи виявити більше самостійності в порівняннях, узагальненнях і висновках за темою, що розробляється.

У курсовому дослідженні на підставі вивчення й узагальнення передового досвіду кращих учителів студент розробляє систему завдань, методів, прийомів роботи, що сприятимуть підвищенню якості освітньої роботи.

Перший розділ основної частини курсової роботи з педагогіки, психології та окремих методик передбачає теоретичний аналіз досліджуваної проблеми. У ньому, залежно від теми, необхідно подати наукові та теоретичні основи проблеми, котра розглядається у курсовій роботі.

Він може складатися з 2–3 підрозділів, які містять:

- вивчення історичних аспектів проблеми;
- визначення теоретичних засад проблеми;
- аналіз стану досліджуваної проблеми на сучасному етапі.

Під час *історичного аналізу* особливостей розвитку педагогічної чи психологічної ідеї необхідно:

1. Пояснювати причини, чому той чи інший учений причетний до досліджуваної наукової проблеми, що він здобув нового, у чому саме полягає його особистий внесок.
2. Розкривати сутність явища з позиції психолого-педагогічної спадщини минулого.

3. Формулювати опорні позиції дослідника, тобто узагальнювати те, що накопичила наука до цього моменту з досліджуваної проблеми.

У процесі дослідження *теоретичних засад* необхідно виділяти основні ключові поняття проблеми та розкривати їх сутність у логічній послідовності. Доцільно зазначати прізвища вчених, думки котрих подаються, та прагнути до аналізу, порівняння або узагальнення цих думок.

Під час аналізу *стану досліджуваної проблеми на сучасному етапі* можна вивчити нормативно-правові документи (закони, стандарти тощо), навчально-методичну літературу (програми, підручники, посібники тощо), педагогічну пресу з метою визначення позитивних аспектів, труднощів та недоліків досліджуваної проблеми.

В першому розділі також стисло окреслюють основні етапи розвитку наукової думки з даної проблеми.

Назва розділу має відображати сутність проблеми. Не допускається називати його загальним визначенням «Теоретична частина», «Теоретичний розділ», «Теоретичне обґрунтування» та ін.

Наприклад у першому підрозділі курсової роботи з **образотворчого мистецтва та методики його навчання** розкриваються теоретичні засади актуальних питань у системі навчання образотворчого мистецтва, проводиться мистецтвознавчий аналіз базових понять щодо видів, жанрів, стилів, технік і матеріалів, робиться огляд наукових джерел з досліджуваного питання, в якому окреслюються основні етапи розвитку наукової думки з обраної теми, висвітлюються аспекти творчості видатних майстрів.

Розділ може містити 2 або 3 підрозділи, в яких подається історичний екскурс видів, жанрів образотворчого мистецтва, технік та художніх матеріалів. Ці підрозділи присвячені поглибленому аналізу категорій

образотворчого мистецтва, які стали базовими для обраної тематики, таким як вид, жанр, стиль, напрям, течія. Аналізуються основні фази розвитку обраного жанру, міститься звернення до біографій митців, наводяться найхарактерніші приклади з переліку мистецьких творів.

У *другому розділі* основної частини курсової роботи детально описується науковий пошук дослідника відповідно до мети дослідження. У розділі має бути чітко визначений та теоретично обґрунтований основний інструментарій досягнення мети дослідження (шляхи, умови, методи, форми, засоби тощо), а також описаний та проаналізований педагогічний досвід використання цього інструментарію в психолого-педагогічній практиці.

В основу **другого розділу** покладається описання методик та практики роботи з проблеми, що досліджується курсовою роботою.

У ньому розкриваються практичні аспекти теми: обґрунтовують вибір напрямку досліджень, описують загальну методику впровадження, наводять методи розв'язання задач (вивчення окремих тем, виховання окремих рис особистості і т.д.) та, в разі необхідності, їх порівняльні оцінки.

У розділі описуються результати спостережень, методики вивчення окремих понять, тем, результати анкетувань, бесід та ін., проводиться їх аналіз, а також узагальнюються практичні висновки і рекомендації. Другий розділ, як правило, містить 2 і більше підрозділів.

Не допускається називати його «Практична частина», «Експериментальна частина».

Зокрема, у курсовій роботі з **педагогіки** аналізується та узагальнюється досвід роботи передових учителів, учителів-новаторів, висвітлений у методичних журналах і науково-методичних публікаціях, або досвід класоводів, під керівництвом яких проводилась переддипломна

практика, з реалізації проблеми. Добираються рекомендації, пам'ятки вчителям та батькам, орієнтовна тематика виховних заходів та батьківських зборів; аналізуються ефективні засоби, методи, прийоми та форми виховної чи навчальної роботи.

Другий розділ курсової роботи з **психології** містить опис та результати дослідження, проведеного автором роботи. Він включає опис учасників (класів або груп учнів) та матеріалів (тестів, опитувальників, проєктивних методик, бесід, анкет), які узагальнюються всебічним аналізом отриманих у ході дослідження даних: описуються схеми, таблиці, діаграми, які вміщуються у додатках, даються рекомендації вчителям та батькам для ефективної організації та проведення освітньої діяльності.

У курсових роботах з **методики навчання рідної мови** залежно від теми можуть бути проаналізовані програми, підручники початкової школи з рідної мови та читання, визначено, як в них реалізуються теоретичні положення, розглянуті в першому розділі. Описуються вправи та завдання, що сприяють формуванню відповідних умінь і навичок, а також методика їх проведення, характеризуються методи і прийоми роботи, які слід використовувати у зв'язку із вивченням певного матеріалу.

У курсовій роботі з **методики навчання математики** описується методика вивчення досліджуваної теми в початковій школі. Наприклад, досліджуючи проблему методики навчання розв'язування задач на рух, необхідно подати їх характеристику та особливості, розкрити методику роботи над простими та складеними задачами на рух, а також те, як їх можна використати під час вивчення інших тем.

У курсовій роботі з **образотворчого мистецтва** другий розділ присвячується обґрунтуванню методики навчання теми, яка досліджується, у початкових класах.

Наприклад, якщо обраним жанром є натюрморт, то у другому розділі треба описати реалізацію поставлених у теоретичному розділі завдань на матеріалі натюрморту. Тут також розкривається місце того чи іншого жанру або виду мистецтва в образотворчій діяльності учнів; аналізуються завдання, способи викладу матеріалу з обраних тем у підручниках з образотворчого мистецтва та кількість навчального часу, потрібного для опрацювання теми. Необхідно описати найефективніші методи, прийоми навчання молодших школярів основам образотворчої грамоти на сучасному етапі розвитку школи.

Другий розділ курсової роботи з **методики трудового навчання** має містити опис методики проведення об'єкту праці, що вивчається згідно теми роботи. Також варто описати засоби, технології, методи і форми роботи на уроках трудового навчання, педагогічний досвід вчителів або окремого вчителя, використовуючи матеріали спостережень, бесід з педагогами, дітьми, батьками.

У роботі з **методики навчання природознавства** подається опис ходу проведення експерименту, аналіз проведених досліджень, передбачення застосування результатів у педагогічній практиці. Можуть також висвітлюватися питання краєзнавчого характеру, що передбачають проведення особливих форм навчального процесу, а саме екскурсій, організацію природничої та краєзнавчої практики. У цьому ж розділі може бути висвітлена співпраця з екологічними організаціями (інтерв'ю, аналіз екологічних ситуацій в області, елементи екологічної пропаганди тощо).

У кінці кожного розділу формують висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що надає можливість вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

5. Загальні висновки – підсумки курсової роботи відображають важливі результати проведеного дослідження, яких дійшов автор, і (можливі) рекомендації з реалізації в практиці отриманих результатів. Підсумки виконаної роботи підбивають шляхом власних міркувань, доказів, спостережень, акцентуючи увагу на тому, що зумовило позитивні зрушення, сприяло підвищенню якості знань учнів, поглибленню інтересу до уроків, рівня вихованості чи формування певних якостей та рис характеру особистості школяра.

У висновках не слід переказувати зміст роботи, вони повинні бути короткими та відповідати меті і завданням курсової роботи, сформульованим у вступі.

Висновки пишуть максимально лаконічно, без аналізування, доказів, ілюстрацій. У тезисній формі викладають результати, яких досягнуто в процесі роботи. Також доречно визначити перспективи подальших розробок із досліджуваної теми, окреслити цілі і завдання наступних етапів дослідження, якщо воно є основою для випускної кваліфікаційної роботи.

У висновках необхідно наголосити на тому, що мету дослідження досягнуто, а всі поставлені завдання вирішено. Висновки – це стислий виклад курсової роботи загалом.

6. Список використаних джерел є обов'язковою складовою частиною курсової роботи. Список показує не тільки ступінь вивчення досліджуваної теми, але й глибину авторської роботи над темою.

Список використаних джерел у курсовій роботі є переліком усіх документів, монографій, книг, статей та інших публікацій, використаних при розробці теми. До «Списку використаних джерел» необхідно включати всі джерела, що були вивчені під час підготовки курсової роботи, незалежно від того, чи мало місце цитування

фрагментів публікацій, чи ні, тому загальна кількість опрацьованих джерел не може бути меншою за 25 пунктів. Неприпустимим є застосування як назви цього розділу роботи терміна «Бібліографія», оскільки цей термін передбачає повну і вичерпну інформацію про публікації з обраної для роботи теми.

Книги і статті розміщуються в «Списку використаних джерел» за прізвищами авторів в алфавітному порядку, не розмежовуючи монографії і статті. Колективні публікації (що мають більше трьох авторів) розміщуються в «Списку використаних джерел» відповідно до першої букви назви книги. Якщо автор курсової роботи вивчав збірку статей, але використовував лише одну статтю, він повинен включити до «Списку використаних джерел» лише цю статтю, а не всю збірку в цілому. Якщо використано дві статті й більше з однієї збірки, до «Списку використаних джерел» включаються як збірка в цілому (на першу букву його назви), так і всі використані статті окремо. У разі використання публікацій (матеріалів) Інтернет мережі необхідно робити докладний опис джерела, відповідно до загальностановлених вимог з обов'язковою вказівкою на автора публікації та «адресу» сайту. Матеріал курсової роботи без такого роду посилань вважається плагіатом.

Список використаних джерел вміщують наприкінці роботи. Позиції розташовують за абеткою (не менш ніж 25 джерел). Так само записують опрацьовану літературу з обраної теми; статті, підручники, програми, наукові збірники, монографії, методичні посібники; вказують рік видання, видавництво, обсяг роботи або сторінки, що були опрацьовані з названого джерела (Додаток 3).

Оформлення списку використаної літератури повинно відповідати вимогам ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». В процесі складання списку

використаних джерел необхідно дотримуватися зазначених у стандарті форм запису. (Приклади оформлення бібліографічного опису у додатку К).

Усі публікації, включені до «Списку використаних джерел», нумеруються. Нумерація повинна бути наскрізною. При пронумерованому списку літератури досягається значна економія в об'ємі тексту курсової роботи, оскільки у необхідних випадках досить у кінці наведеної цитати вказати в дужках номер відповідного літературного джерела за списком і сторінку, з якої вона взята, наприклад [10, с. 49]. У тому випадку, коли джерело описується в цілому, то в дужках зазначається лише його номер за списком, наприклад [10].

7. Додатки містять матеріали, пов'язані з виконанням курсової роботи, які з певних причин не можуть бути включені до основної її частини (громіздкі схеми і таблиці, допоміжний матеріал). До додатків за необхідності доцільно включати допоміжний матеріал: зразки анкет та тестів, уроків, дидактичного матеріалу, робіт учнів, ілюстрації або таблиці, розробки конспектів уроків, позакласних виховних заходів, фрагменти уроків, підбірки різноманітних видів роботи, вправ, задач, дидактичних ігор, фотографії тощо. Обсяг, форма, характер додатків, їх доцільність у роботі погоджується з керівником.

Обсяг сторінок додатків конкретизувати недоречно, але потрібно наголосити, що матеріал слід оформлювати настільки естетично, щоб його можна було використовувати в освітньому процесі з дітьми.

Додаток повинен отримати відображення в змісті курсової роботи у вигляді посилань на нього в тексті самої роботи. Наприклад: «...детальніше результати проведеного анкетування викладені в додатку Д».

Сторінки у додатках нумерують окремо у межах кожного додатка.

4.2. Мовне оформлення і стиль викладу змісту курсової роботи

Для написання курсової роботи використовується науковий стиль викладу матеріалу. Такий стиль має передбачає відмову від «розмовних» мовних зворотів і мовних штамів, зайвих вставних слів. Текст роботи не повинен бути емоційно забарвленим – він повинен відображати об'єктивність авторського підходу до досліджуваних явищ. Текст наукової роботи відрізняється від будь-якого іншого, насамперед, своєю логічністю. При описі ходу дослідження необхідно дотримуватися вимог логічних законів.

Виклад матеріалу повинен бути точним і лаконічним, слід уникати перевантаження тексту складними граматичними конструкціями з великою кількістю синтаксичних конструкцій. Чіткість формулювань є однією з найважливіших вимог до мови курсової роботи.

У наукових роботах прийнято вживати безособові дієслівні форми, тому без крайньої необхідності не слід уживати авторський особовий займенник «Я».

У роботі необхідно вживати усталену термінологію. Не рекомендується без нагальної необхідності вводити власні терміни, бажано уникати не виправданих повторів, двозначних слів і виразів.

У тексті курсової роботи не допускається:

- застосовувати запозичені слова і звороти за відповідних термінів у мові, якою пишеться робота;
- допускати скорочення слів, не встановлених правилами орфографії, пунктуації, а також відповідними державними стандартами;
- вживати математичні знаки без цифр;
- застосовувати індекси стандартів без реєстраційного номера;

– підкреслювати слова в тексті.

Обов'язковою вимогою до оформлення курсової роботи є наявність посилань на джерела цитованих матеріалів. Наявність посилань свідчить про добросовісну роботу студента, а плагіат інших думок знижує якість курсової роботи. Посилання містить дані про джерела інформації, поданих у роботі, і підтверджує, що представлений матеріал виявлений автором курсової роботи в документі, монографії або іншій публікації.

Додамо, що робота з науковою літературою також потребує дотримання певних правил: слід намагатися узагальнювати положення та концепції, які виявляє студент у ході дослідження; головну увагу треба приділяти сучасним матеріалам з обраної проблеми; опис літератури передбачає критичний аналіз наявних поглядів.

Одна із істотних рис наукового стилю полягає у використанні значної кількості спеціальних лексичних засобів, що слугують для вираження певних смислових відношень між елементами наукової інформації:

– *причини і наслідки, умови і наслідки* (проте; однак, тому що, звідси, в (у) наслідок цього, в (у) результаті, в (у) залежності від, у зв'язку з цим, згідно з, відповідно до, за таких умов, за такої умови, через, якщо (ж), то це свідчить про, вказує на, засвідчує на, дає можливість, дозволяє, сприяє, має значення тощо);

– *часова співвіднесеність і порядок викладення інформації* (спочатку / насамперед / у першу чергу з'ясуємо, передусім зазначимо, наступним кроком у дослідженні, одночасно, у той же час, поряд із цим, в подальшому, у наступному, останнім часом, насамкінець тощо);

– *всепічний розгляд об'єкта* (з точки зору типовості, конкретності, сутності тощо) (з точки зору, в цьому розумінні, взагалі, зокрема, як правило, у тому числі, в

основному, з одного боку, з іншого боку, крім того, окрім, у контексті, за концепцією тощо);

– *зіставлення і протиставлення інформації* (однак, проте, також, так само, як і; як., так і ...; порівняно, у протилежність, на противагу, навпаки, аналогічно, таким же чином, разом із тим тощо);

– *виокремлення частин висловлювання* (головне, зупинимося на головному, необхідно зазначити, маємо підкреслити (зазначити), слід мати на увазі, треба врахувати, характерно, що... тощо);

– *доповнення, уточнення інформації* (крім того, більше того, до речі, між іншим, головним чином, особливо, точніше, у тому числі, а саме тощо);

– *зв'язок з попередньою інформацією* (як було сказано / показано / зазначено / встановлено / одержано / виявлено / з'ясовано; як свідчать дані; на підставі даних з таблиці / діаграми виходить / можна встановити; як видно із таблиці; як зазначено у таблиці / схемі; як (уже) вказувалося вище/ зазначалося раніше / підкреслювалося, вище(нижче); вище йшлося про...; у зв'язку з цим; у зв'язку з вище викладеним; названий, останній, попередній, відповідний, вищеописаний, вищевказаний, вищенаведений, виведений, доведений, класифікований, завершений, описаний, перерахований, розглянутий, сформульований, установлений, аналогічний, схожий, подібного типу, розглядуваний; той, що аналізується тощо);

– *об'єктивна оцінка інформації* (природно, само собою зрозуміло, безперечно, безсумнівно, очевидно, навряд чи, начебто, у дійсності, насправді, дійсно, правда, точніше, зрозуміло, швидше за все, на перший погляд, зрештою, дослідження показало, аналіз підтвердив тощо);

– *ілюстрація зазначеного* (наприклад, так, як приклад, прикладом може слугувати, проілюструємо

яскравими прикладами, розглянемо приклад, про що можна судити за, продовжимо ілюструвати, проаналізуємо типові приклади, унаочнимо тощо).

Використання вищенаведених лексичних одиниць сприяє логічному представленню думки, запобігає хибним повторам, допомагає уникати висловів, що не стосуються наукового дослідження, скеровує хід думки, дотримуючись правил ведення наукового пошуку відповідно до розділів дослідження.

Інші мовні/мовленнєві стандарти-кліше, що також можуть бути використані в науково-пошуковій роботі представлені у додатку Л.

4.3. Правила оформлення тексту курсової роботи

Приблизний обсяг курсової роботи – 30 сторінок комп'ютерного тексту без додатків та списку літератури, набраних на комп'ютері на одній стороні стандартного аркуша формату А4 (210x297 мм) через 1,5 інтервали, шрифт – Times New Roman, розмір шрифту – 14. Кожна сторінка має однакові поля: ліворуч – 30 мм, праворуч – 15 мм, зверху і знизу – по 2 мм. Нумерація сторінок повинна бути наскрізною без пропусків, повторів і літерних доповнень. Титульний аркуш залічують до загальної нумерації сторінок; номер сторінки на титульному аркуші не зазначають. На наступній сторінці проставляють цифру «2». На ній розміщують зміст роботи, вказуючи тільки першу сторінку кожного розділу. Титульна сторінка і зміст оформлюються відповідно до встановленого зразка (див. додатки В, Д).

Сторінки нумерують у верхньому правому кутку аркуша. Нумерацію розділів подають римськими цифрами. Нумерацію сторінок, підрозділів, таблиць подають арабськими цифрами без знака №.

Кожний розділ починають з нової сторінки. Назви розділів друкують великими буквами жирним шрифтом посередині рядка.

Наприклад: РОЗДІЛ I. Назва розділу

ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ як назви складових частин роботи друкують великими літерами посередині рядка, не нумерують, крапку в кінці назви не ставлять.

Заголовки і підзаголовки виділяють від основного тексту зверху і знизу один рядок.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу, наприклад, перший підрозділ другого розділу (див. додаток Ж).

Наприклад: 2.1. Назва підрозділу

Після номера підрозділу ставлять крапку; назву підрозділу друкують у тому самому рядку; у кінці назви підрозділу крапку не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Назви підрозділів друкують посередині рядка.

Наприклад: 1.3.2. Назва підрозділу

Нумерацію і заголовки пунктів друкують у рядку основного тексту з абзацного відступу. Пункт може не мати назви.

До формулювання заголовків розділів і підрозділів курсової роботи висуваються такі вимоги:

- стислість, чіткість, відсутність повторень;
- послідовне і точне відбиття внутрішньої логіки змісту курсової роботи.

Такі структурні частини, як «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не мають порядкового номера. Всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини курсової роботи, нумерують звичайним чином.

Ілюстративний матеріал можна подавати у тексті або оформляти у вигляді додатків. Усі додатки повинні мати порядкову нумерацію та назви, що відповідають їхньому змісту. Нумерація аркушів з додатками продовжує загальну нумерацію сторінок основного тексту роботи.

4.4. Правила цитування та посилання на використані джерела

Особливої уваги потребує питання правильності оформлення цитат, які наводять у тексті в разі необхідності зробити посилання на авторитетне джерело або для критичного аналізу фрагмента друкованого твору.

Цитата – це уривок з наукової чи навчальної літератури, який подається з обов'язковим покликанням на його автора та джерело цитування.

При написанні курсової роботи необхідно давати посилання на джерела, з яких автор роботи наводить цитати чи думки. Цитати використовуються, аби краще розкрити певну ідею, підкріпити дослідницьку аргументацію, проілюструвати погляди інших авторів тощо.

Науковий етикет вимагає точного відтворення цитованого тексту, без найменшого спотворення змісту джерела. Текст цитати може бути використаний лише в тому розумінні, в якому він поданий в оригіналі. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається, якщо це не перекручує зміст авторського тексту, місце пропущеного уривку позначається трьома крапками, які ставлять у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці).

Якщо аналізується робота, чи викладається інформація з певної роботи, то потрібно у квадратних дужках вказати цифру, яка є номером цієї роботи у списку

літератури, без пробілів до і після цієї цифри, наприклад, [14].

Цитати потрібно оформляти таким чином: точна цитата в лапках «...», пробіл, після цього у квадратних дужках ставиться номер за переліком літературних джерел, кома, пробіл, маленька буква «с» (сторінка), крапка, пробіл, номер сторінки за першоджерелом, наприклад: «Я знаю лише одне, що нічого не знаю» [15, с. 56] чи, якщо багатотомна праця – [2, т. 5, с. 75], після відкриття квадратної дужки і перед її закриттям пробіл не ставиться. Після викладу певної цитати «своїми словами» використовується аналогічна форма посилання – [1, с. 35].

Якщо цитата наводиться не з роботи автора думки, а з дослідження, у якому аналізується творчість автора наведеної у цитаті думки, то посилання роблять таким чином: у квадратних дужках пишеться «цит. за» (після крапки – пробіл) і далі цифра, яка є номером роботи, з якої наводиться цитата у списку літератури, потім – кома, пробіл, буква «с», крапка, пробіл і номер сторінки за джерелом цієї цитати, після відкриття квадратної дужки і перед її закриттям пробіл не ставиться, наприклад, [цит. за 7, с. 345].

Якщо в цитаті пропущені слова чи фрази, то на їхньому місці ставлять трикутні дужки (через редакцію «вставка» – «символ») і три крапки в них, наприклад: «Якщо люди потребують лише матеріальні цінності, <...> то вони істоти свиноподібні» [3, с. 261].

Усі цитати і посилання повинні бути *ретельно перевірені*. Посилатися можна тільки на видання, реально використані автором курсової роботи при її підготовці. Недопустимі так звані «опосередковані посилання», при яких автор використовує цитату з якого-небудь дослідження, але при цитуванні посилається не на те дослідження, звідки реально взято інформацію, а на

оригінальне джерело. Якщо авторові у край необхідно і принципово важливо вказати на першоджерело відомостей, то можливе подвійне посилання з вказівкою, як на першоджерело, так і на дослідження, з якого інформацію запозичено студентом.

4.5. Вимоги до оформлення ілюстративного матеріалу

В курсових роботах часто виникає необхідність використання ілюстрацій і таблиць.

Ілюстраціями в курсових роботах є графіки, схеми, фотографії. Слід пам'ятати, що кожна ілюстрація повинна відповідати тексту, а текст – ілюстрації.

Характер ілюстрації може бути вказаний у її назві (наприклад, «блок-схема»). Малюнки слід розташовувати безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються вперше, або на наступній сторінці.

Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують під ілюстрацією без крапки наприкінці. За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані. Ілюстрація позначається словом «Рис.» з номером; слово розміщують безпосередньо під ілюстрацією. Ілюстрації слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах усієї роботи. Якщо в документі лише одна ілюстрація, її нумерувати не слід і слово «Рис.» під нею не пишуть. По можливості ілюстрацію слід розміщувати на одній сторінці без перенесення. На всі ілюстрації в тексті повинні бути подані посилання. Перше посилання на ілюстрацію дають за типом: «наведена на рис. 1.2». Посилання на раніше згадані ілюстрації дають зі скороченим словом «див.», наприклад, «див. рис. 1.2». Якщо повторне посилання віддалене від рисунка, наприклад, дається в іншому

розділі, доцільно також указувати номер сторінки, де наведено рисунок.

Схема – це зображення, виконане за допомогою умовних позначень і без дотримання масштабу. На схемах усіх видів повинна бути витримана стандартна однакова товщина ліній зображення – основних і допоміжних. Іноді для спрощення схеми різних систем зображують у вигляді прямокутників із простими зв'язками – лініями. Такі системи зазвичай називають блок-схемами.

У курсових роботах слід використовувати лише штрихові ілюстрації та оригінали фотознімків.

Фотознімки розміром меншим за формат А4 повинні бути наклеєні на стандартні аркуші білого паперу формату А4.

Фотографія – особливо переконливий і достовірний засіб наочної передачі дійсності. Вона застосовується тоді, коли необхідно з документальною точністю зобразити предмет або явище зі всіма його індивідуальними особливостями.

Таблиці – в них подається цифровий матеріал, згрупований певним порядком у колонки (графи), розділені лініями. При складанні таблиць потрібно керуватися певними правилами. Слід мати на увазі, що текстові таблиці, як правило, достатньо інформативні і дозволяють істотно економити місце. Таблицю слід розташовувати в документі безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці.

Таблиця повинна мати заголовок, що виконується рядковими буквами (окрім першої – заголовною), вирівнюється по центру, без крапки наприкінці. Заголовок повинен бути коротким і повністю відображати зміст таблиці.

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу роботи.

Наприклад: «Таблиця 2.1», де перша цифра – номер розділу, друга – порядковий номер таблиці в межах розділу. Крапка після номера таблиці не ставиться. Нумераційний заголовок, тобто слово «Таблиця» і її номер, слід розміщувати в правому верхньому куті над заголовком таблиці. Якщо в документі тільки одна таблиця, її нумерувати не слід.

Наприклад:

Таблиця 1.2

Назва таблиці

По можливості таблицю слід розташовувати на одній сторінці. Якщо ж рядки або графи таблиці виходять за формат аркуша, таблицю ділять на частини, які залежно від особливостей таблиці переносять на інші аркуші. Нумераційний і тематичний заголовки таблиці вказують один раз над першою частиною таблиці, над наступними частинами пишуть «Продовження табл. 2.1».

Якщо цифрові дані у графах або рядках таблиці виражені в різних одиницях вимірювання, то їх указують, відповідно, в заголовках граф або при найменуваннях параметрів у рядках збоку (для чого може передбачатися спеціальна графа «Одиниця вимірювання», або «Од. вим.»).

Якщо всі параметри, розміщені в таблиці, виражені однією і тією ж одиницею вимірювання, її скорочене позначення розміщують над таблицею, наприклад, у кінці заголовка таблиці.

Крапки в кінці заголовків і підзаголовків граф, найменувань параметрів, у кінці тексту, в осередках текстових таблиць не ставляться. Проміжні розділові знаки в текстових таблицях проставляються, у тому числі і крапки між пропозиціями.

Таблиці разом з їх реквізитами повинні бути відокремлені знизу і зверху від основного тексту пропусками (з одинарним міжрядковим інтервалом).

На всі таблиці у тексті повинні бути подані посилання. Перше посилання на ілюстрацію дають за типом: «наведені в табл. 2». Посилання на раніше згадані таблиці дають зі скороченим словом «див.», наприклад, «див. табл. 2». Якщо повторне посилання віддалене від таблиці, наприклад, дається в іншому розділі, доцільно також указувати номер сторінки, де наведена таблиця.

Примітки до тексту і таблиць, в яких наводять довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші кілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1. ...

2. ...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

1) На всі таблиці дослідження повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл.1.2».

2) При посиланні на ілюстрації курсової роботи вказують порядковий номер ілюстрації, наприклад, «як показано на «рис. 1.2».

3) У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

4.6. Оформлення списку використаних джерел

Список використаної літератури складається на основі робочої картотеки і відображає обсяг використаних

джерел та ступінь вивченості теми, свідчить про рівень володіння автора навичками роботи з науковою літературою. До списку використаних джерел включається весь перелік наукових видань, якими користувався автор в процесі підготовки роботи, як друковані тексти, так і електронні ресурси. Бібліографія містить, як ті твори, на які є посилання в тексті, так і ті, які не цитуються, але були використані в процесі підготовки роботи.

Список використаних джерел містить бібліографічні описи і розміщується після висновків. Список літератури, як друкованих текстів, так і електронних ресурсів складається в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. У разі використання електронних ресурсів (Інтернету) потрібно вказувати прізвище автора, назву роботи та обов'язково надавати посилання на сайт, на якому розміщена ця робота. Не дозволяється використовувати анонімну інформацію з Інтернету, списувати («скачувати») реферати за обраною темою. Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог державного стандарту (див. Додаток К).

Елементи бібліографічного опису відокремлюють такими умовними розділовими знаками: крапкою (.), двома крапками (:), комою (,), крапкою і комою (;), крапкою і тире (. –), похилою лінією (/), двома похилими лініями (//) тощо.

У бібліографічних описах застосовують деякі чітко визначені скорочення. Застосовувати довільні скорочення слів не допускається.

Відомості про автора (чи авторів) включають його прізвище (у називному відмінку) та ініціали: Савченко В.П.

Назву видання вказують у такому вигляді й послідовності, як і на його титульному листі. Скорочувати слова у назві не дозволяється. У додаткових елементах

бібліографічного опису застосовують уніфіковані скорочення (їх буде наведено у конкретних прикладах бібліографічних описів далі).

При потребі назву видання доповнюють деякими додатковими відомостями про нього, які характеризують його тип (монографія, довідник, навчальний чи методичний посібник тощо), призначення (для якої категорії читачів призначене – школярі, студенти, викладачі та ін.), відомості про офіційний характер видання, про те, що його перекладено з іншої мови тощо. Перед першими відомостями цієї групи ставлять дві крапки (:). У разі потреби навести декілька із вказаних відомостей, їх відокремлюють крапкою.

Відомості про авторство наводять у тому разі, коли книгу написано колективом із трьох і більше авторів. До них відносять також відомості про тих осіб, що брали участь у створенні книги (це може бути відповідальний редактор, перекладач тощо). Перед відомостями про авторство ставлять умовний розділовий знак у вигляді похилої лінії (/).

Відомості про повторність видання наводять в уніфікованій формі незалежно від того, як вказано у самому виданні. Спочатку арабськими цифрами вказують порядковий номер видання, до якого через дефіс додається відмінкове закінчення, наприклад: 3-є випр. і доп. вид.

Місце видання, тобто місто, у якому знаходиться видавництво або установа, що здійснила видання, вказують повністю у називному відмінку. Як виняток, скорочують назву Києва – К., Харкова – Х. і для літератури, виданої російською мовою, назву Москви – М. Відокремлюють позначення місяця видання від попередніх відомостей знаком тире (–).

Назву видавництва або установи, що здійснила видання наводять у називному відмінку, стисло, так, як це

зроблено у самому виданні. Між попереднім елементом опису і назвою видавництва ставлять дві крапки. Назву видавництва у лапки не беруть, наприклад: К.: Генеза.

Рік видання завжди вказують арабськими цифрами (без буквених позначень) і відокремлюють від попереднього елемента комою.

Кількість сторінок дає уявлення про обсяг друкованої праці. Вказують кількість сторінок арабськими цифрами з додаванням позначення одиниці підрахунку: «с» (сторінки).

У кожному конкретному виданні елементи бібліографічного опису конкретизуються і мають деякі специфічні особливості.

Бібліографічний опис книги 1-3 авторів включає прізвища та ініціали автора, назву книги, відомості, що уточнюють зміст, призначення та повторність видання книги, місце видання, рік видання і кількість сторінок у книзі.

- Ботвінніков А.Д. Наукові основи формування графічних знань, умінь і навичок школярів / А.Д. Ботвінніков. – К.: Ранок, 2009. – 256 с.

Бібліографічний опис книги чотирьох та більше авторів. Якщо авторів книги більше чотирьох, то вказують прізвища тільки перших трьох з додаванням слів «та інші». Але, як правило, коли авторів книги чотири і більше, їх прізвища не вказують на титульному листі видання. Про них можна дізнатись на звороті титульного листа або зі вступу до книги. Тому відомості про авторів у цьому разі вказують після назви книги (такий елемент, як вже згадувалось вище, називають відомостями про авторство на відміну від відомостей про автора чи авторів, які вказують перед назвою книги), відокремлюючи їх похилою лінією (/). У колективних виданнях передбачається, що крім авторів участь у створенні книги можуть брати й інші

особи, що здійснюють її редагування, переклад тощо. Відомості про це вказують після повного чи скороченого переліку прізвищ авторів, відокремивши їх крапкою з комою.

- Сучасні діти – відображення цінностей дорослого світу: метод. реком. / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, К.В. Касьова та ін.; за ред. Т.О. Піроженко. – К.– Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 120 с.

Бібліографічний опис словника виконують за правилами бібліографічного опису книги.

- Мещеряков Б. Д. Большой психологический словарь [Текст]: слов. психол. терминов / Б.Д. Мещеряков, Е.С. Зинченко. – М.: АСТ-Пресс, 2005. – 456 с.

- Психология [Текст]: слов.-справ. / авт.-сост. А.В. Петровский. – М.: Знание, 1995. – 327 с.

Зведений бібліографічний опис багатотомного видання подібний до опису книги. Відомості про те, із скількох томів складається видання, вказують безпосередньо після назви видання, відокремивши його двома крапками (:). Якщо багатотомне видання вийшло з друку протягом кількох років, то наводять рік виходу першого і через тире – рік останнього тому.

- Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І.М. Дзюба та ін. – Київ: САМ, 2016. – Т. 17. – 712 с.

- Історія Національної академії наук України, 1941–1945 рр. / [упоряд. Л.М. Яременко та ін.]. – К.: Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, 2007. – (Джерела з історії науки в Україні). – Ч. 2: Додатки – 2007. – 573 с.

Кількість томів може бути вказана і в кінці бібліографічного опису. Для позначення кількості томів застосовують велику літеру «Т» і арабські цифри.

Бібліографічний опис використаної дисертації включає прізвище (у називному відмінку), ініціали автора, назву дисертації та відомості про те, що наукова праця є

дисертацією, вказується і про науковий ступінь, який здобувається на основі захисту дисертації. Від назви дисертації ці відомості відокремлюють двома крапками (:) і наводять їх скорочено: Дис. канд. пед. наук, Дис. д-ра пед. наук, далі через дві крапки вказують шифр номенклатури спеціальностей наукових працівників. Місто, у якому захищено дисертацію, рік написання та її обсяг у сторінках вказують як і для книг.

- Мозуль І.В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності: дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти [Текст] / І.В. Мозуль; Інститут вищої освіти НАПН України. – Київ, 2017. – 294 с.

Бібліографічний опис автореферату дисертації виконують подібно до опису дисертації, але відомості про характер наукової праці доповнюють скороченням слова «Авореферат»: Автореф. дис. канд. психол. наук, Автореф. дис. д-ра. філолог. наук та ін.

- Шалівська Ю.В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Ю.В. Шалівська; Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2018. – 23 с.

У бібліографічному описі статті з періодичного видання спочатку наводять відомості про статтю, а потім про видання, у якому її вміщено. Відомості про статтю включають прізвище (у називному відмінку) автора статті та її повну назву. Відомості про видання включають його назву (в лапки назву журналу не беруть), рік виходу журналу і його номер (число). Елементи відомостей про видання відокремлюють між собою крапкою й тире (. –). У

кінці опису вказують сторінки, на яких розміщена стаття у даному журналі (її початок і кінець), відокремлені від попередніх відомостей крапкою з тире. Для позначення кількості сторінок застосовують літеру «С» і арабські цифри.

- Петрикова Н. Пізнавальна активність учнів / Н. Петрикова // Відкритий урок. – 2012. – № 9. – С. 45–50.

Коли авторів статті два чи три, то їх прізвища відокремлюють комою:

- Абашкіна Н.В. Нові підходи до розробки сучасних педагогічних досліджень // Н.В. Абашкіна, Е.П. Бережна, В.О. Дорошкевич. – Рідна школа. – 2004. – №3-4. – С. 41–43.

При кількості авторів статті більше трьох, вказують прізвища тільки перших трьох з додаванням слів «та інші». Так само як і статті в журналах описують статті з неперіодичних видань - науково-технічних та науково-методичних збірників. Різниця полягає тільки у тому, що замість номера збірника праць вказують його випуск:

- Степаненко А. Погляди представника експериментальної педагогіки Ернеста Меймана на проблему естетичного виховання [Текст] / А. Степаненко // Наук. записки. Сер.: Пед. науки. – Кіровоград, 2004. – Вип. 58. – С. 248–254.

Бібліографічний опис матеріалів виступу на науковій конференції виконують подібно до опису статті у журналі чи збірнику.

- Василюк М.І. Педагогічна спадщина В. Сухомлинського в системі сучасного родинного виховання / М.І. Василюк // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 17–18 травня 2017 р., Мукачево /

Ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2017. – С. 25–27.

Бібліографічний опис документів з мережі Інтернет: прізвище та ініціали автора (авторів). Назва роботи. Назва веб-сайту. Дата розміщення/перегляду (якщо вона є). Організація (якщо назва організації збігається з назвою сайту, то вона подається тільки один раз). <URL – адреса> (електронна адреса документу).

- Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення / А. Колупаєва [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://slovyanochka.at.ua/publ/inkluzivna_osvita_v_konteksti_realij_sogodennja/1-1-0-53

- Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>

- Педагогічні умови формування у молодших школярів ціннісного самоствавлення [Електронний ресурс] / О. Масюк // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2007. – № 2. – С. 66–68. – Бібліогр.: 5 назв. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/articles/2007/07maosvs.zip>

Зразки оформлення бібліографічного опису у списку літературних джерел та зразок оформлення списку використаних джерел в курсовій роботі представлені у додатках З та К відповідно.

4.7. Оформлення додатків

Додатки оформляються як продовження роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги), розміщуючи їх у порядку посилань у тексті роботи.

Призначення додатків. У додатках вміщують матеріал:

- необхідний для повноти курсової роботи, але включення його до основної частини може змінити впорядковане й логічне уявлення про роботу;

- не може бути послідовно розміщений в основній частині через великий обсяг або способи відтворення;

- може бути вилучений для широкого кола читачів, але є необхідним для фахівців у даній галузі.

Кожний додаток починається з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими буквами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими буквами з першої великої друкується слово «Додаток ...» і велика літера української абетки, наприклад «Додаток А», «Додаток Б». Додатки слід позначати послідовно відповідно до букв алфавіту, за винятком букв Г, Ґ, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Один додаток позначається як додаток А.

Текст кожного додатка може поділятися на розділи та підрозділи, які нумеруються у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатку (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1. – підрозділ перший третього розділу додатка В.

До додатків доцільно включити допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи:

- методики, які були апробовані в процесі виконання курсової роботи;

- таблиці, схеми, рисунки;

- анкети і опитувальники;

- конспекти уроків;

- зразки документів, наказів, тощо;

– практичні рекомендації, розрахунки, зразки тканини, оздоблювальних матеріалів, з'єднувальних матеріалів, технологічні картки, малюнки тощо;

– наочність до уроків тощо.

Ілюстрації, таблиці і формули у додатках нумеруються у межах кожного додатка, наприклад: рис. А.1.2. – другий рисунок першого розділу додатка А; формула (В.1) – перша формула додатка В.

При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші роботи під її назвою друкують великими буквами слово «ДОДАТКИ».

V. МЕТОДИКА НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Курсову роботу виконують в строки згідно навчального плану.

Передусім слід ознайомитися з тематикою курсових робіт, запропонованою кафедрою, і обрати тему майбутньої роботи (див. Додаток А).

Вибір теми студентом здійснюється у вересні, тема та керівник затверджуються на засіданні предметної комісії.

Після затвердження теми й керівника, студент консультується з керівником з питань написання роботи і приступає до її підготовки.

Передусім необхідно скласти попередній план майбутньої роботи. З цією метою слід провести бібліографічний пошук, виявити опубліковані праці, які стосуються обраної теми. Починати бібліографічний пошук раціонально з бібліотечних каталогів. Для тематичного пошуку використовуються систематичні каталоги, в яких опис книг розміщується у відповідності з їхнім змістом за галузями знань.

В алфавітному каталозі, який має кожна бібліотека, легко виявляються праці наукових колективів і авторів, відомих своїм внеском у розробку теми, а також присвячені їм видання.

Після попереднього знайомства з літературою складають план роботи, тобто перелік найважливіших питань, які будуть розкриватися автором. Складання плану є важливим моментом, оскільки вдало складений план значною мірою полегшує дослідження і написання роботи. Підготовлений студентом план обговорюється і уточнюється. В подальшому план може удосконалюватись, оскільки в ході написання роботи виникають певні корективи, пов'язані з розширенням чи скороченням

матеріалу, з приведенням його до оптимальних пропорцій, уточненням формулювань тощо.

Після цього приступають до опрацювання літератури, збору і оформлення матеріалу. Працюючи над літературою, слід особливо уважно відбирати ті розділи, параграфи, сторінки, які безпосередньо стосуються обраної теми. Важливо їх глибоко опрацювати, зробити відповідні виписки з них. Робити виписки можна різними способами: виписки в зошиті, виписки на картках або окремих листах (з одного боку). Кожна виписка повинна супроводжуватись ясними і точними даними про джерело, з якого вона взята, якщо це книга – про автора, її заголовок, рік і місце видання, сторінки. Якщо виписується матеріал із журнальної або газетної статті, необхідно вказати номер і рік видання журналу, сторінку, а для газети – дату. Зверху картки слід коротко вказати, про що йде мова в даному тексті. Якщо в книгах зустрічається компактний матеріал, який значною мірою може бути використаний у роботі, тоді, по можливості, роблять ксерокопії окремих сторінок. На ксерокопії зазначаються дані про автора, заголовок книги, при необхідності – розділу. Виписки на картках або окремих листах (з одного боку) відкривають широкі можливості сортування, класифікації, розміщення зібраного матеріалу.

Таким чином, сукупність ксерокопій, виписок на картках або окремих листках з конкретної теми дає дослідникові первинний, чорновий варіант задуманої роботи. Далі необхідно літературно оформити розрізнений матеріал, зробити плавні переходи між окремими його частинами.

Збір і оформлення матеріалу з обраної теми – це є не механічний, а творчий процес, в ході якого уже відбувається початковий етап створення праці, її контури все ясніше вимальовуються в уяві автора.

Наступним етапом роботи над обраною темою є літературне оформлення дослідження (написання тексту роботи). На етапі написання роботи слід чітко розподіляти намічений її обсяг по окремих підрозділах робочого плану. Розподіл обсягу праці по підрозділах значною мірою залежить від самої теми, її значення, вивченості і наявності відповідних матеріалів. При написанні роботи автор повинен давати системний виклад теми, пропорційно розкривати її компоненти. Зібраний матеріал, навіть згрупований по окремих питаннях, підрозділах необхідно викласти в одному стилі, послідовно, переконливо. До того ж, потрібно звернути увагу на науковість стилю викладення матеріалу. Слід мати на увазі, що курсова робота є різновидом наукової праці, відповідно й стиль викладення має бути науковим, а не популярним. Мовні конструкції, які використовуються у працях для виконання функції зв'язку між реченнями наведені у додатку (див. Додаток Л).

Розкриття теми повинно бути чітким, послідовним, цілеспрямованим. Слід остерігатися введення у виклад матеріалу дрібниць, і навіть значних фактів, якщо вони не стосуються теми, хоча й можуть бути вельми цікавими. Дослідження має бути самостійним і завершеним. Завершальним етапом роботи є підведення підсумків дослідження, формулювання висновків, узагальнення і пояснення фактичного матеріалу, винесення рекомендацій.

У процесі виконання роботи студент повинен підтримувати постійний зв'язок із науковим керівником, звертаючись до нього за консультацією в міру виникнення питань або ускладнень.

Оформляючи готову роботу, студент спочатку складає перший (чорновий) варіант рукопису і представляє його почергово розділами керівникові. Після перевірки, враховуючи зауваження та вказівки, автор доробляє та

переробляє рукопис. Одночасно уважно редагує написане, ще раз старанно звіряє всі цитати і посилання на літературні джерела, перевіряє висновки, наведені прізвища та ініціали.

Закінчена робота пред'являється керівникові не пізніше ніж за три тижні до терміну захисту. Керівник надає відгук на курсову роботу.

VI. ЗАХИСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Завершена студентом робота подається керівнику для остаточної перевірки. Рішення про можливість допуску її до захисту приймається предметною комісією (викладачами) і доводиться до відома студентів, не пізніше, ніж за тиждень до захисту. До захисту допускаються студенти, які в повному обсязі виконали завдання курсової роботи і мають рецензію керівника, що є основою для оцінювання роботи.

Якість курсової роботи залежить від дотримання логіки наукового дослідження. Під логікою дослідження розуміється послідовність і взаємозв'язок структурних його компонентів. Основними елементами курсового дослідження є: актуальність обраної теми, мета, завдання. Визначені на початку роботи (у вступі) всі структурні елементи повинні мати своє втілення в основному змісті роботи.

Підготовлена і правильно оформлена курсова робота заздалегідь (не пізніше, ніж за тиждень до терміну захисту, встановленого відповідним графіком) подається науковому керівникові. Керівник рецензує роботу та відповідно до критеріїв оцінювання курсової роботи виставляє попередню оцінку.

Науковий керівник, перевіrivши роботу, може повернути її для доопрацювання разом із письмовими зауваженнями. Студент повинен усунути виявлені недоліки у встановлений термін, після чого робота остаточно оцінюється.

Студент до захисту готує доповідь, яку викладає чітко й розбірливо, виразно і просто, щоб сама форма його виступу приваблювала учасників захисту. У доповіді корисно вдаватися до такого прийому, як звернення до

учасників засідання: *зверніть увагу на..., таким чином ..., з викладеного вище видно, що...* і под.

6.1. Порядок захисту курсової роботи

Як правило, захист курсових робіт проводиться в присутності викладачів предметної комісії, а також студентів, які цікавляться відповідними проблемами. Перше слово надається студенту, який у своєму короткому виступі (до 10 хв.) повинен висвітлити наступні моменти:

- що спонукало вибрати саме цю тему, обґрунтування її актуальності;
- які були цілі і завдання курсової роботи;
- які методи використовувалися для розв'язання поставлених завдань;
- коротка характеристика розділів роботи;
- яка література видалася найбільш змістовою та цікавою;
- висновки і результати роботи.

Студенту можуть задавати питання, на які він повинен відповідати, а потім керівник дає коротку характеристику виконаної роботи (загалом захист курсової роботи не може перевищувати 20 хвилин).

Обговорення результатів та виставлення оцінки проводиться комісією у присутності студентів. Студент, який не захистив курсову роботу, допускається після її доопрацювання, до повторного захисту згідно з графіком ліквідації академічної заборгованості студентів.

Під час оцінювання курсових робіт враховуються відповідність змісту курсової роботи темі, меті і завданням, що визначались у вступі, новизна теми, якість оформлення курсової роботи, вчасність подання роботи на перевірку та якість захисту курсової роботи.

Потрібно мати на увазі, що остаточна оцінка залежить від захисту й може бути як вищою, так і нижчою за попередню. Оцінки оголошуються і виставляються викладачем у відомість і залікову книжку студента.

6.2. Вимоги до мультимедійної презентації на захисті курсової роботи

Презентація виступу на захисті курсової роботи зазвичай не повинна перевищувати 20 слайдів, але краще вкласти матеріал у 12-15 слайдів (максимум 2 слайди на хвилину промови). Тіло слайдів презентації бажано обрати одне для всієї презентації. Можна скористатися шаблонами, які містить програма. Бажано, щоб кольори схем, діаграм, малюнків були яскравішими за тіло, а, отже, краще використовувати світле тіло з невеликою кількістю декоративних елементів. Ефекти анімації мають допомагати сприйманню інформації, а не бути самоціллю і не відволікати увагу слухачів від змісту презентації. Бажано не використовувати складних прописних шрифтів, розмір шрифтів має бути не менше, ніж 20-22 pt. В одному слайді доцільно вміщувати не більше, ніж 12 рядків тексту.

Презентація виступу повинна містити:

- короткий теоретичний вступ (вказати, хто займався досліджуваною проблемою, і які підходи вироблені) (1–2 слайди);
- мета та завдання дослідження (1 слайд);
- методи та методики дослідження (1 слайд);
- опис результатів науково-пошукової роботи (5–6 слайдів);
- висновки та рекомендації (1–2 слайди).

Класичні помилки мультимедійної презентації:

- забагато матеріалу на слайді;
- забагато слайдів;

- дуже швидко йдуть слайди;
- малий шрифт;
- надмірне «декорування»;
- шаблон слайду зливається з текстом або надміру яскравий, відволікає увагу;
- невиправдане використання ефектів анімації;
- виступаючий в ході доповіді звертається не до слухачів, а до екрану.

Виступ автора курсової роботи має включати три смислові частини. Смислові частини за змістом мають відповідати вступу, основній частині та висновкам курсової роботи.

У доповіді висвітлюють актуальність досліджуваної проблеми, визначають мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження. Основна частина, передусім, розкриває суть, методологію й особливості організації та проведення науково-пошукової роботи та містить аналіз отриманих результатів, обґрунтування достовірності тверджень. У висновках наводяться головні результати дослідження і зазначається теоретичне і практичне значення отриманих результатів та можливі перспективи подальших досліджень.

Перед захистом варто потренуватись – обдумати, що б ви могли розказати про свою роботу у режимі співбесіди. Спробувати відповісти на питання: про що моя робота, яка її мета? Які теорії/моделі Ви дослідили? Які дані/статистику зібрали? Які розрахунки зробили власноруч? Як виконали розрахункове завдання? Які головні висновки Ви зробили?

6.3. Основні критерії оцінки курсової роботи

При оцінюванні курсової роботи враховуються наступні критерії: вчасне виконання роботи (за етапами);

якість змісту курсової роботи та захист курсової роботи. Типові проблеми з курсовою та шляхи їх подолання подано у додатку Н.

Основними критеріями для винесення оцінки курсової роботи з психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик є:

- актуальність проблеми в сучасних умовах, складність її розробки;
- повнота використання джерел, вітчизняної й іноземної психолого-педагогічної літератури з розглянутих питань;
- повнота і якість зібраних фактичних даних за об'єктом дослідження;
- творчий характер аналізу й узагальнення фактичних даних на основі сучасних методів наукових досягнень;
- наукове і практичне значення пропозицій, висновків і рекомендацій, ступінь їхньої обґрунтованості;
- навички лаконічного, чіткого, логічного викладу матеріалу, мовностилістичної грамотності, оформлення роботи відповідно до методичних вказівок;
- уміння вести полеміку з теоретичних і практичних питань курсової роботи, глибина і правильність відповідей на зауваження і питання.

Отже, якісно виконана курсова робота характеризується двома основними її складовими: по-перше, розкриття суті проблеми, що вивчається, і виклад власної позиції; по-друге, глибокий і всебічний аналіз педагогічного досвіду, виходячи з конкретного фактичного матеріалу.

Оцінку «*відмінно*» отримує студент, робота якого оформлена відповідно до вимог; зміст курсової роботи в повному обсязі відповідає темі та визначеній меті; у роботі містяться елементи наукового пошуку в теоретичному

аспекті на основі опрацювання достатньої кількості наукової літератури; практичний результат обраної теми свідчить про вміння студента систематизувати зібраний матеріал, робити висновки про позитивні і негативні моменти; студент вільно володіє спеціальними термінами з психології та педагогіки, не робить граматичних помилок.

Оцінку *«добре»* отримує студент, робота якого оформлена відповідно до вимог; зміст курсової роботи в повному обсязі відповідає темі та визначеній меті, але є незначні недоліки методичного або стилістичного характеру. У час захисту студент дає правильні відповіді, але недостатньо аргументовані.

Оцінку *«задовільно»* отримує студент, курсова робота якого розкриває теоретичні питання недостатньо повно, містить мало документів наукового дослідження, аналіз зроблено поверхово; висновки аргументовано недостатньо переконливо, робота оформлена неохайно.

Оцінку *«незадовільно»* виставляють студенту, якщо курсова робота виконана не в повному обсязі та з відхиленнями від завдання; оформлена без врахування встановлених вимог; мають місце суттєві помилки, які зумовлюють переробку курсової роботи; студент слабо володіє мовою викладу матеріалу.

Кінцева оцінка захисту курсової роботи залежить:

- від якості виконаної роботи та попередньої оцінки;
- від виступу студента на захисті;
- від відповідей на запитання щодо курсової роботи.

VII. СПЕЦИФІКА НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА ОКРЕМИХ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

7.1. Особливості написання курсової роботи з педагогіки

Українська освіта перебуває у процесі реформації та модернізації, що обумовлює необхідність формування творчої особи, здатної до самоосвіти.

Якість підготовки майбутніх вчителів початкових класів пов'язана зі збільшенням обсягу навчально-дослідницької роботи студентів в освітньому процесі, розвитком у студентів потреби в дослідницькій діяльності й установки на активну участь у різноманітних їх формах.

Стратегія підготовки майбутніх педагогів до інноваційної педагогічної діяльності в сучасній школі складає суб'єктивний розвиток і саморозвиток особи, здатної виходити за межі нормативної педагогіки, педагогічного досвіду, що склався, творчо вирішувати професійно-педагогічні завдання. Ця стратегія передбачає поєднання фундаментальних знань з інноваційністю мислення, формування методологічної і дослідницької культури майбутнього вчителя, його готовності діяти в нестандартних ситуаціях, знаходити нові шляхи вирішення педагогічних проблем. Реалізації цих завдань сприяє написання курсової роботи, що також значно прискорює процес професійного становлення студента, підвищує ефективність вузівського навчання в розв'язанні проблем якості освіти.

Курсові роботи з педагогіки відповідно до навчального плану виконуються випускниками педагогічного коледжу у VII семестрі, а їх захист

відбувається у VIII семестрі. Саме ця робота є заключним етапом навчання студентів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст» спеціальності 013 Початкова освіта.

Курсова робота з педагогіки – самостійне творче дослідження, присвячене актуальним питанням навчання і виховання, є однією із найважливіших форм навчально-дослідницької роботи і підготовки майбутніх педагогів до інноваційної педагогічної діяльності. Це один із видів навчальної роботи, в якій студенти повною мірою виявляють і розвивають свої творчі здібності, виконуючи дослідницьку програму з певної теми навчального матеріалу.

Курсова робота виконується паралельно з вивченням дисципліни «Педагогіка» і має науково-дослідницький характер. Студенти виконують її для виявлення обсягу і глибини здобутих протягом навчання теоретичних знань, а також оцінки сформованих у процесі педагогічної практики вмінь розв'язувати педагогічні завдання.

Якість виконання курсової роботи відображає ступінь готовності студента до аналітичної і науково-дослідницької діяльності. При виконанні курсової роботи студент повинен показати своє вміння працювати з педагогічною літературою, систематизувати й аналізувати фактичний матеріал із загальної педагогіки, дидактики, теорії виховання та школознавства, самостійно творчо його осмислювати.

У процесі написання курсової роботи студент оволодіває навичками наукової-пошукової роботи, закріплюючи і водночас розширюючи знання, отримані при вивченні педагогіки та проходженні педагогічної практики.

Зміст курсової роботи з педагогіки включає в себе відомості теоретичного характеру, що отримуються та

опрацьовуються на основі збору та аналізу педагогічних джерел з обраної теми, дані емпіричного характеру, що отримуються на основі аналізу передового педагогічного досвіду роботи вчителів початкових класів, вихователів груп продовженого дня, класних керівників та інших педагогічних працівників; інноваційних та інтерактивних технологій освітнього процесу; даних, отриманих в ході власних спостережень за учнями чи роботою вчителя під час педагогічної практики, анкетування та тестування учнів, аналізу шкільної документації, учнівських робіт.

Загальний зміст курсової роботи з педагогіки за спеціальністю 013 Педагогічна освіта повинен висвітлювати сучасні завдання педагогічної науки, мету виховання в сучасних українських закладах освіти, сучасні проблеми дидактики, зміст початкової освіти в закладах загальної середньої освіти, освітній процес, сучасні методи, форми навчання та виховання молодших школярів, освітні технології та їх використання у початковій освіті, основну мету, завдання та принципи інклюзивної освіти, сучасну систему освітніх послуг для дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами, види, методи та форми контролю навчальних досягнень учнів початкових класів, зміст національного виховання, педагогічне управління дитячим колективом, зміст та напрями виховання дитини в сім'ї, форми роботи школи з батьками, форми та напрями діяльності педагогічних працівників, форми методичної роботи. Також студент повинен розкрити основні поняття й терміни, що стосуються проблеми курсової роботи, включити в зміст матеріалу тільки об'єктивні факти й реальні практичні приклади.

У курсовій роботі з педагогіки повинні мати місце елементи дослідження:

– вивчення в достатній кількості опублікованих джерел (навчальних посібників, монографій педагогів-

науковців, наукових, фахових журналів вітчизняних та зарубіжних авторів, таких як «Все для вчителя», «Завучу. Усе для роботи», «Педагогічна газета», «Позакласний час», «Початкове навчання та виховання», «Початкова освіта», «Початкова школа», «Рідна школа», «Розкажіть онуку», «Школа», «Учитель початкової школи», Вісник АПН України «Педагогіка і психологія», «Мистецтво та освіта», «Шлях освіти», «Наука і освіта»);

– систематизація та аналіз різних думок і підходів, власної точки зору щодо висвітлення обраної теми;

– порівняння теоретичних поглядів вчених з практичною діяльністю в початковій школі, розробка пропозицій, рекомендацій для студентів педагогічних вузів, вчителів початкових класів та формулювання висновків.

Матеріал курсової роботи з педагогіки студент повинен викладати послідовно, логічно взаємопов'язувати окремі його частини, розглянути сучасні теоретичні і методичні дослідження з даного питання, визначити своє ставлення до тих проблем, які висвітлюються, і які є дискусійними.

Студент повинен проаналізувати зміни в змісті початкової освіти, її нормативне забезпечення, інноваційні системи і технології навчання та виховання молодших школярів, нові програми, підручники, освітні технології, навчально-методичне забезпечення вчителів початкових класів Нової української школи та результати їх діяльності в період модернізації і реформування шкільної освіти.

Аналізуючи загальний рівень освітнього процесу в школі (у розрізі проблеми, яка цікавить студента), бажано скористатися даними власних досліджень та спостережень. На підставі вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду учителів, педагогічних працівників, а також власного педагогічного досвіду, отриманого в

період проходження різних педагогічних практик, студент розробляє систему уроків або завдань, методів, прийомів роботи вчителя з учнями, програму адаптації дитини до школи, конспекти нетрадиційних та інтегрованих уроків, розкриває форми педагогічного всеобучу та співпраці вчителя з батьками учнів, підбирає дидактичні ігри для всіх освітніх галузей початкової школи, проблемні ситуації для розвитку творчості учнів, приклади домашніх завдань та завдань для тематичного контролю, наочних посібників, розробки інтерактивних форм роботи з молодшими школярами, що сприятимуть підвищенню якості навчально-виховної роботи.

На основі аналізу емпіричних даних, особистих спостережень та узагальнень потрібно зробити необхідні висновки, вказати на досягнуті успіхи, зазначити існуючі недоліки, а також висловити пропозиції щодо можливостей подальшого покращення діяльності об'єкта дослідження.

Підсумки виконаної роботи підбивають шляхом власних міркувань, доказів, спостережень, акцентуючи увагу на тому, що зумовило позитивні зрушення, сприяло підвищенню якості знань учнів, поглибленню інтересу до навчання, рівня вихованості чи формування певних якостей, рис характеру особистості школяра, згуртованості спільноти класу чи покращенню якості початкової освіти в цілому.

7.2. Особливості написання курсової роботи з психології

Реалії сьогодення вимагають від сучасного студента не тільки глибоких та систематичних знань, але й творчого потенціалу, розвиненої здатності до самовдосконалення та наукових пошуків. Володіючи психологічними знаннями, вміннями та навичками, що необхідні вчителю початкових

класів, випускник педагогічного коледжу зможе творчо підходити до оптимізації технологій педагогічного процесу, інноваційної діяльності та розв'язання проблем, які виникають у освітньому просторі.

Одним із ефективних шляхів зростання ролі самостійної роботи, творчого потенціалу та залучення майбутніх вчителів до наукових пошуків виступає написання курсових робіт. Курсові роботи з психології відповідно до навчального плану виконуються випускниками педагогічного коледжу у VII семестрі, а їх захист відбувається у VIII семестрі. Курсова робота з психології є логічним завершенням вивчення дисципліни і демонструє рівень оволодіння студентом нормативною програмою. Вона є самостійним науково-пошуковим проектом студента, який повинен орієнтуватись на теоретичний аналіз обраної проблеми.

Метою науково-дослідних курсових робіт із психології є закріплення, поглиблення й творче використання теоретичних, методичних і практично зорієнтованих знань та умінь із психології, оволодіння студентами уміннями виконання емпіричного (психодіагностичного) дослідження та оформлення його результатів.

Завданням курсової роботи з психології є перш за все засвоєння реферативних форм наукової діяльності та перевірка теоретичних положень практикою емпіричного дослідження. Студенти повинні не просто опанувати способи відбору, групування та узагальнення інформації, а навчитися знаходити не вирішені проблеми досліджуваної теми, дискусійні питання та підходи до окремих проблем, визначати ступінь достовірності інформації, яка міститься у літературі, її доказовість.

У процесі роботи студенти розвивають та вдосконалюють наступні навички та вміння: самостійно

формулювати психолого-педагогічну проблему дослідження та оцінювати ступінь її актуальності; визначати мету, основні завдання, предмет та об'єкт дослідження; здійснювати пошук та аналіз науково-теоретичного матеріалу з досліджуваної проблеми; виокремлювати необхідні дані, аналізувати та інтерпретувати їх; узагальнювати та систематизувати наукову інформацію на задану тематику; добирати психодіагностичний інструментарій та проводити емпіричні дослідження; логічно та аргументовано викладати свої думки та робити обґрунтовані висновки; давати практичні рекомендації; публічно захищати курсову роботу: робити наукове повідомлення, відповідати на запитання, відстоювати власну точку зору.

Загалом підготовка та написання курсової роботи з психології сприяє поглибленому засвоєнню програмного матеріалу, дає змогу оволодіти навичками науково-пошукової роботи та закріпити теоретичні і практичні знання з психології, набуті в процесі вивчення курсу.

У курсовій роботі з психології студент повинен проаналізувати опрацьовані в достатній кількості опубліковані фахові джерела (навчальні посібники, монографії психологів-науковців, наукові газети, фахові журнали вітчизняних та зарубіжних авторів, такі як «Психолог», «Психологічна газета», «Практична психологія та соціальна робота», «Педагогіка і психологія», «Психологічний інструментарій», «Обдарована дитина», «Практична психологія і соціальна робота», «Вопросы психологии», «Психологический журнал».

Специфікою курсових робіт із психології є те, що вони орієнтовані на викладення результатів емпіричного дослідження. Емпіричне дослідження має на меті

отримання фактичного матеріалу, який обґрунтовується теоретично і може бути використаний у практичних цілях.

В емпіричній частині повинне бути вирішене конкретне завдання наукової психології, пов'язане із досліджуваною проблемою, надане обґрунтування методів, використаних у роботі, опис ходу роботи та її результатів.

Матеріал курсової роботи з психології студент повинен викладати послідовно, логічно взаємопов'язуючи окремі його частини.

Формування тексту курсової роботи відбувається шляхом систематизації й обробки зібраних матеріалів з кожної позиції змісту. До тексту вносяться тільки старанно відібрані й цілеспрямовано проаналізовані матеріали.

Перший розділ курсової роботи з психології присвячується теоретичному обґрунтуванню питання. У ньому, залежно від теми, необхідно подати наукові та теоретичні основи проблеми, котра розглядається у курсовій роботі: історію проблеми; опис вивчених психологічних фактів і закономірностей; психологічні основи теми; опис психологічних теорій та принципів, на які спирається вивчення цієї теми; визначення основних понять, пов'язаних з проблемою, їх трактування різними вченими; огляд основних ідей, концепцій, теорій науковців; виклад наукових фактів, що пояснюються в аспекті теми дослідження. В ньому також стисло окреслюють основні етапи розвитку наукової думки з даної проблеми.

В основу другого розділу покладається описання методик та практики роботи з проблеми, що досліджується курсовою роботою.

У розділі описуються результати спостережень, методики вивчення окремих понять, тем, результати анкетувань, бесід та ін., проводиться їх аналіз, а також узагальнюються практичні висновки і рекомендації.

Особливе місце належить проективним методам, до яких відносяться особистісні тести, методики завершення речень, різноманітні малюнкові методики (наприклад, «кінетичний малюнок сім'ї»).

Зокрема, другий розділ курсової роботи з психології містить опис та результати дослідження, проведеного автором роботи. Він включає опис учасників (класів або груп учнів) та матеріалів (тестів, опитувальників, проективних методик, бесід, анкет), які узагальнюються всебічним аналізом отриманих у ході дослідження даних: описуються схеми, таблиці, діаграми, які вміщуються у додатках.

На основі аналізу емпіричних даних, особистих спостережень та узагальнень потрібно зробити необхідні висновки, вказати на досягнуті успіхи, зазначити існуючі недоліки, а також висловити пропозиції та рекомендації вчителям та батькам для ефективної організації та проведення освітньої діяльності.

7.3. Особливості написання курсової роботи з методики викладання рідної мови

Центром уваги сучасної початкової школи є дитина, здатна критично й нестандартно мислити і діяти в умовах інтелектуального прогресу, яка вміє самостійно робити висновки та узагальнення. Саме це зумовлює системні зміни у структурі та змісті навчального процесу, а також визначає необхідність підготовки вчителя нової формації, професіонала, який буде здатний до формування, розширення та збагачення досвіду учня, адже в першу чергу вчитель початкових класів закладає фундаментальні основи духовності, освіченості, культури та життєвого досвіду дитини.

Сучасний педагог повинен відповідати вимогам практики, тобто не лише орієнтуватися на заучування навчального матеріалу, а і на оволодіння ефективними способами отримання, обробки та застосування різноманітної за якістю та кількістю інформації, застосовуючи новітні методи та прийоми для зацікавлення і стимулювання молодшого школяра, формувати вміння застосовувати знання на практиці. Коло інтересів вчителя початкових класів з різних галузей повинно постійно розширюватися, адже учень знаходиться в постійному інформаційному просторі, який систематично збагачує його новими знаннями. Наставник повинен бути лабільним, вміти мислити креативно і нестандартно, могли постійно зацікавлювати своїх вихованців та стимулювати до отримання нових знань.

Важливим етапом підготовки вчителя початкових класів є науково-дослідницька робота студентів, яка спрямована на дослідження, узагальнення та систематизацію навчального матеріалу з предмету, під час написання якої перевіряються знання з методики викладання рідної мови в початкових класах, здібності студентів, їх уміння самостійно і творчо осмислювати виучуваний матеріал та застосовувати педагогічну теорію; узагальнювати, систематизувати і поглиблювати знання з основних положень кожного розділу з предмету «Методики навчання грамоти», «Методики класного і позакласного читання», «Методика вивчення фонетики, графіки, орфографії, лексикології, граматики і синтаксису», «Методики розвитку зв'язного мовлення»; досліджувати, аналізувати освітній процес з метою його удосконалення; вивчати, аналізувати і узагальнювати передовий досвід вчителів-мовників та вчителів-класоводів; уміти методично правильно подавати учням теоретичний матеріал, знайомити з естетичним та інтелектуальним багатством

рідної мови; оперувати прийомами роботи з розвитку зв'язного мовлення молодших школярів, активізації їхньої розумової діяльності, удосконалення творчих здібностей під час опрацювання літературних творів та складанні власних висловлювань; самостійно працювати з новими програмами, підручниками, методичною, психолого-педагогічною та науковою літературою.

Науково-дослідна робота — це одне з творчих завдань, яке разом з іншими видами робіт формує та вдосконалює педагогічну майстерність майбутнього вчителя, виявляє уміння застосовувати їх у процесі аналізу конкретних педагогічних проблем, сприяє розвитку навичок самостійної навчально-пізнавальної експериментальної роботи, готує його до практичного застосування знань під час безпосередньої роботи з дітьми.

Курсова робота з методики викладання рідної мови в початкових класах є завершальним етапом вивчення предмету і сприяє закріпленню, поглибленню й узагальненню знань, одержаних студентами за час навчання та з метою вироблення умінь застосовувати знання для комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Специфікою написання курсових робіт з методики викладання рідної мови в початкових класах є показ системної взаємодії всіх предметів мовно-літературного циклу, що вивчаються у початкових класах, оскільки програмою початкової школи передбачено отримання учнями початкових знань і вмінь з української мови, читання та розвитку зв'язного мовлення, що є базовими для вивчення інших предметів. Так вміння грамотно писати і читати, зв'язно висловлювати свої думки з теми дає можливість краще засвоювати матеріал з будь-якого предмету, вміти його систематизувати на інтегрувати, робити висновки та узагальнювати.

Тема курсового дослідження повинна бути актуальною, тобто аналізовані питання мають сприяти підвищенню результативності й ефективності освітнього процесу, пропонувати нові методи і прийоми для удосконалення роботи над виучуваним матеріалом, з'ясовувати способи застосування інноваційних та інтерактивних технологій під час вивчення окремих мовно-літературних тем, показувати напрямки впровадження у шкільну практику нетрадиційних форм роботи, тобто відповідати сучасному етапові розвитку мови, методики викладання рідної мови в початкових класах, педагогічної науки та запитам практики, ілюструвати та конкретизувати теоретичний матеріал.

Під час написання курсової роботи з методики викладання рідної мови в початкових класах студент більш детально опрацьовує обрану тему, вчиться систематизувати досліджуваний матеріал, але поряд з цим отримує більш ґрунтовні знання з тем, які є супутніми, адже всі теми мовно-літературного циклу взаємопов'язані й вивчаються за принципом наступності.

Вибір теми наукового дослідження базується на її важливості в сучасному навчальному процесі, актуальності та особливості її висвітлення в методичній літературі. Певні теми є ґрунтовно опрацьовані та досліджені, проілюстровані методичними рекомендаціями та розробками конспектів занять, а окремі – потребують більш детального вивчення у зв'язку зі змінами в навчальному процесі, недостатньою кількістю навчальних годин, виділених на вивчення тих чи інших тем у початковій школі, з особливостями використання інноваційних технологій, методів та прийомів тощо.

У вступі до курсової роботи слід розкрити значення і важливість науково-дослідницької роботи, вказати на мету і визначити основні завдання. Тут розкривається

методологічна основа дослідження, тобто загально-педагогічні принципи, якими керувався автор, найголовніші першоджерела, що стали теоретичним фундаментом роботи. Методи дослідження є важливим засобом досягнення його мети і вибираються з урахуванням специфіки поставлених завдань.

У основній частині доцільним є подати загальні питання щодо висвітлення теоретичного матеріалу з обраної теми, розкрити специфіку вивчення даного матеріалу у початковій школі та пояснити методіку роботи над нею, проаналізувати різні прийоми та методи при опрацюванні даної теми на заняттях рідної мови.

Висновки слід подавати стисло, з обґрунтуванням позицій для подальшого вдосконалення і роботи над вивченням даної теми. Це заключна частина, яка повинна узагальнювати весь опрацьований матеріал і бути зрозумілою без прочитання всієї роботи.

Курсова робота може відзначатися науковою новизною, тобто акцентувати на тому, що є більш прогресивним, результативним у порівнянні з попереднім, вже відомим, не достатньо опрацьованим, або тим, що потребує оновлення та доповнення.

Теоретичне значення робота матиме, якщо студент висвітлить власні висновки та узагальнення на основі критичного аналізу наукової літератури, обґрунтує нові поняття, терміни, встановить не відомі досі закономірності навчального процесу і тощо.

Практичне значення наукового дослідження полягає у доцільності використання його результатів у педагогічній практиці.

Кожен теоретичний розділ повинен супроводжуватися практичним прикладом – елементом уроку на опрацювання даної теми, зразком використання того чи іншого методу або прийому, ілюстративним

(таблицями, схемами, графіками, діаграмами, картами та фотознімками), наочним та роздатковим матеріалом. Ілюстративний матеріал повинен мати назву, яку записують після номера ілюстрації, за потреби його доповнюють пояснювальними даними (текст під рисунком). У текстовій частині роботи таблиці та ілюстрації розміщують відразу після посилання на них або на наступній сторінці.

До курсової роботи добираються зразки конспектів уроків з досліджуваної теми, приклади вправ та завдань як колективних, так й індивідуальних, роздатковий матеріал, а також розробляються презентації й добираються інтерактивні завдання, які оформлюються в додатках і містяться після списку використаної літератури.

Працюючи над оформленням як теоретичного, так й ілюстративного матеріалу слід пам'ятати, що метою дослідження курсової роботи з методики викладання рідної мови в початкових класах незалежно від розділу завжди є формування навичок грамотного усного і писемного мовлення та постійна цілеспрямована робота над виробленням зв'язного мовлення школярів. Це слід враховувати при складанні конспектів уроків, при підготовці системи вправ з виучуваної теми, а також при складанні усних та письмових повідомлень учнів.

Курсова робота повинна відзначатися композиційною стрункістю, грамотним викладом теоретичного матеріалу та правильністю оформлення, ґрунтовними висновками та узагальненнями з обраної теми, достатньою кількістю наукових джерел, зразками завдань і розробками конспектів уроків з досліджуваної теми.

Опрацьований матеріал повинен бути поданий так, щоб його можна було використати як посібник, або як методичну розробку при підготовці занять з рідної мови у

початкових класах, тобто повинен мати практичне спрямування.

7.4. Особливості написання курсової роботи з методики навчання математики

Вчитель початкових класів закладає фундамент всіх знань і в першу чергу – математичних, тому у нього повинна бути міцна установка на необхідність мати ґрунтовну математико-методичну підготовку і чітке уявлення про розумово-розвиваюче знання математики в процесі навчання учнів молодших класів.

При вивченні методики викладання математики студент повинен оволодіти високим рівнем теоретичної та методичної підготовки і виробити в собі:

1) внутрішню потребу в самостійному поповненні своїх знань, удосконаленні педагогічної майстерності, творчому підході у застосуванні сучасної методики в практичній діяльності;

2) вміння використовувати новітні технології у поєднанні з раніше відомими, здатність аналізувати особистий досвід навчання математиці та передовий педагогічний досвід вчителів, що в цілому називають здатністю до творчої педагогічної діяльності.

Очевидно, що цими інтелектуальними вміннями студенти можуть оволодіти в процесі практичної діяльності, проводячи пробні уроки з математики; а також у формі написання курсових робіт та беручи участь у наукових студентських конференціях.

Специфіка оформлення курсових робіт з методики навчання математики:

Кількісні чисельники. Одноцифрові числа (1–9), якщо біля них немає одиниць вимірювань, пишуться словами (п'ять стаканів, а не: 5 стаканів). Так само

пишуться і одиниці вимірювань, такі як градуси, метри і т.п., якщо біля них немає числових значень. Числове ж значення спільно з одиницями вимірювань в тексті подаються відповідними цифрами і символами (наприклад, 15 м і т.п.), або цифрами і словами одиниць вимірювань (наприклад, 15 метрів і т.п.).

У таблицях і ілюстраціях бажано дотримуватися написання числових значень і їх одиниць вимірювань, відповідно, цифрами і символами.

Багатоцифрові кількісні чисельники пишуться цифрами, за винятком чисельників, якими починається абзац, такі чисельники пишуться словами.

Числа з скороченим позначенням одиниць вимірювання пишуться цифрами. Наприклад, 7 л, 24 кг. При цьому після скорочення «л», «кг» і т.п. крапка не ставиться.

Кількісні чисельники під час запису арабськими цифрами не мають відмінкових закінчень, якщо вони супроводжуються іменниками. Наприклад, на 20 сторінках (не: на 20-ти сторінках).

Порядкові чисельники. Одноцифрові і багатоцифрові порядкові чисельники пишуться словами (наприклад, третій, тридцять четвертий, двохсотий). Виключення складають випадки, коли написання порядкового номера обумовлено традицією.

Порядкові чисельники при записі арабськими цифрами не мають відмінкових закінчень лише в тому випадку, якщо вони стоять після іменника, до якого відносяться (наприклад: на мал. 5, в табл. 4).

У відмінковому закінченні порядкові чисельники, позначені арабськими цифрами, мають:

а) дві букви, якщо вони закінчуються на приголосний і голосний (друга – 2-га),

б) одну букву, якщо вони закінчуються на «й» (п'ятнадцятий – 15-й), на приголосну букву (тридцятих – 30-х);

При записі римськими цифрами порядкові чисельники не мають відмінкових закінчень (наприклад, XXI ст.).

Скорочення. У текстах курсових робіт зустрічаються умовні графічні скорочення за частинами слів і початковими буквами.

Загальноприйняті умовні графічні скорочення:

– які робляться після переліку: тобто (тобто), і т.д. (і так далі), і т.п. (і тому подібне), та ін. (та інші), тощо. (та інші);

– які робляться при посиленнях: див. (дивися), напр. (наприклад);

– при позначенні цифрами століть і років: ст. (століття), р. (рік), рр. (роки);

– інші загальноприйняті умовні скорочення: т. (тому), н.ст. (новий стиль), ст.ст. (старий стиль), н.е. (нашої ери), м. (місто), обл. (область), кл. (клас).

Слова «та інші», «і тому подібне», «тощо» всередині речень не скорочуються. Не допускаються скорочення слів: «так званий», «оскільки», «наприклад», «біля», «формула», «рівняння», «діаметр».

Таблиці. Цифровий матеріал, коли його багато або коли є необхідність в зіставленні і виведенні певних закономірностей, оформляють у вигляді таблиці.

Таблиця є таким способом подачі інформації, при якому цифровий або текстовий матеріал групується в колонки, обмежені одна від одної вертикальними і горизонтальними лініями.

Невеликі таблиці поміщають в текст відразу після їх згадування. Великі таблиці поміщають на окремих

сторінках, наступних за тими, на яких вперше згадується та або інша таблиця.

Всі таблиці, якщо їх декілька, нумерують арабськими цифрами в межах всього тексту. Над правим верхнім кутом таблиці поміщають напис «Таблиця» без значка № перед цифрою і крапки після неї. Якщо в тексті тільки одна таблиця, то номер їй не привласнюється і слово «таблиця» не пишуть. Таблиці забезпечують тематичними заголовками, які розташовують посередині сторінки і пишуть з прописної букви без крапки на кінці.

Наприклад:

Таблиця

1.2

Основні показники досягнень

Головка

Заголовки граф

Підзаголовки граф

Строки

Боковик

Стовпці

Текст таблиці друкується з одинарним міжрядковим інтервалом шрифтом Times New Roman розміром не більше 14 pt і не менше 10 pt. У таблиці позначають заголовки і підзаголовки граф. Заголовок кожної графи повинен бути по можливості коротким. Якщо цифрові або інші дані в певному елементі таблиці не подають, там обов'язково ставлять прочерк. У разі потреби таблиця забезпечується примітками, що поміщаються під таблицею.

Слід уникати вертикальної граfi «номер по порядку», в більшості випадків не потрібної.

При згадана в тексті таблиця позначається скорочено (Табл. 4).

Всі дані, що наводяться в таблицях, повинні бути достовірними та однорідними.

Формули і рівняння. Формули і рівняння безпосередньо розміщують після тексту, де стоять на них виноска, посередині сторінки і нумеруються арабськими цифрами порядковою нумерацією в границях розділу. Після формул поміщують перелік всіх прийнятих у формулі символів з розшифровкою їх значення, причому в тій же послідовності, в якій вони приведені у формулі. Наприклад:

$$P = (a + b) \cdot 2 \quad (1.1)$$

де a – ширина прямокутника, b – його довжина.

Переносити формулу чи рівняння можна тільки на знаках виконуваних операцій, повторюючи знак операції на початку наступного рядка.

Малюнки. Ілюстраціями в курсових роботах іменуються графіки, схеми, фотографії. Слід пам'ятати, що кожна ілюстрація повинна відповідати тексту, а текст – ілюстрації.

Всі ілюстрації в курсових роботах позначаються словом «малюнок», яке на аркуші скорочується і наводиться разом з порядковим номером ілюстрації, наприклад, Мал. 1.

Всі ілюстрації повинні бути пронумеровані. Нумерація їх зазвичай буває наскрізною, тобто через всю роботу. Якщо ілюстрація в роботі єдина, то вона не нумерується.

У тексті на ілюстрацію робляться посилання, що містять порядкові номери, під якими ілюстрації поміщені в курсовій роботі.

Якщо малюнки малі, то можна помістити їх дещо на одному аркуші, але з окремою нумерацією. Сторінки з малюнками нумеруються разом з текстом наскрізною нумерацією.

Малюнок повинен містити мінімум написів, які слід замінити цифровими або буквеними позначеннями, розшифрованими в підписі до малюнка.

7.5. Особливості написання курсової роботи з методики викладання природознавства

Центральним завданням сучасної педагогічної освіти є формування конкурентноздатного учителя, без якого неможлива модернізація середньої освіти в школі третього тисячоліття. На передньому плані - професійна компетентність учителя, його здатність постійно учитися, його прагнення до самовдосконалення.

Грунтовному і творчому засвоєнню студентами курсу «Методика навчання природознавства» повинно сприяти виконання ними курсових робіт. У процесі написання роботи під керівництвом викладачів методистів студенти опановують методи проведення наукового дослідження та набувають вміння щодо роботи з літературними та електронними джерелами інформації.

Головним завданням курсової роботи з методики навчання природознавства для студентів гуманітарно-педагогічного коледжу є *не наукове відкриття*, а процес наукового пошуку, дослідження проблеми, перевірка отриманих результатів, формування вмінь та навичок аналітичного, творчого мислення, а також самостійного дослідження.

При виконанні курсової роботи студенти повинні керуватися загальними вимогами і рекомендаціями щодо виконання курсових робіт.

Однак слід зазначити що курсові роботи з методики викладання природознавства мають ряд особливостей, які витікають з особливостей навчальної дисципліни «Природознавство».

Основною метою навчального предмету „Природознавство” в початковій школі є формування *природознавчої компетентності* школярів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про неживу та живу природу, основ екологічних знань, опанування способами навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, формування ціннісного ставлення до природи та людини.

Навчально-пізнавальний процес рекомендується базувати на компетентнісно орієнтованих завданнях з використанням сучасних освітніх технологій.

Специфічними принципами природознавства є наступні:

- принцип сезонності передбачає вивчення сезонних змін у природі в певній місцевості: спостереження за змінами у живій та неживій природі в різні пори року;

- краєзнавчий принцип говорить про необхідність широкого залучення краєзнавчого матеріалу: вивчення природи, культури та традицій людей у тій місцевості, де живе дитина;

- принцип природоохоронності передбачає вивчення впливу антропогенних факторів при вивченні кожної теми курсу; обумовлює необхідність екологічної освіти та формування екологічної культури учнів;

- принцип інтеграції передбачає об'єднання відомостей з різних наук з метою створення цілісної картини учнів.

Саме в процесі навчальної діяльності на уроках природознавства формуються міжпредметні (дослідницька, формування наукової картини світу) та ключові (вміння вчитися, інформаційно-комунікативна, соціальна,

громадянська, загальнокультурна, здоров'язбережувальна) компетентності.

Тому при роботі над курсовою з методики викладання природознавства рекомендується описувати хід проведення експерименту, аналізувати проведені дослідження, передбачати застосування результатів у педагогічній практиці. Можуть також висвітлюватися питання краєзнавчого характеру, що передбачають проведення особливих форм навчального процесу, а саме екскурсій, організацію природничої та краєзнавчої практики. При можливості можна висвітлити співпрацю з екологічними організаціями (інтерв'ю, аналіз екологічних ситуацій в області, елементи екологічної пропаганди тощо).

Рекомендується перед початком роботи над курсовою ознайомитись з методикою проведення педагогічних спостережень, педагогічного експерименту, анкетування, співбесіди.

7.6. Особливості написання курсової роботи з методики викладання трудового навчання

Практична підготовка фахівця з педагогічних спеціальностей забезпечується вивченням комплексу навчальних дисциплін, у тому числі й курсу «Трудове навчання з практикумом». Важливою формою навчального процесу є написання курсової роботи з методики викладання трудового навчання, яку студенти виконують відповідно до орієнтовної тематики.

Курсова робота з методики викладання трудового навчання – це форма самостійної роботи, одна із форм науководослідницької діяльності студента, яка передбачена нормативними документами, навчальними планами вищих навчальних закладів як обов'язкова форма освітнього процесу. Виконання курсового дослідження сприяє більш

глибокому і міцному засвоєнню психолого-педагогічних, методичних, художньо-естетичних, техніко-технологічних знань; формуванню творчого ставлення до професійної діяльності вчителя. Досвід науково-дослідницької діяльності студентів, набутий у процесі роботи над рефератами та опанування знань з педагогіки, психології і спеціальних дисциплін дає можливість майбутньому вчителю виконувати самостійне дослідження, що за своїм змістом повною мірою відповідає науково-методичному пошуку. Курсова робота не повинна обмежуватись реферуванням літературних джерел, а включати вивчення передового педагогічного досвіду, елементи нових добутих знань.

Виконання курсової роботи з методики викладання трудового навчання передбачає таку послідовність дій:

- вибір теми та висвітлення її актуальності;
- складання списку літератури та її критичний аналіз;
- визначення теоретичного підходу до розв'язання визначеної проблеми, мети, завдань і методики дослідження;
- проведення педагогічного експерименту та збір фактичного матеріалу;
- обробка отриманих результатів, їх якісний і кількісний аналіз;
- обґрунтування розроблених методичних рекомендацій та формулювання висновків проведеного дослідження;
- оформлення курсової роботи відповідно до вимог та її захист.

Особливої уваги заслуговує визначення теоретичного підходу до розв'язання проблеми та розробка методики її дослідження. Ці складові курсової роботи з методики викладання трудового навчання мають бути взаємопов'язаними між собою і розкривати зв'язок

педагогічної науки та практики. Методика розглядається як система дослідницьких процедур, які потрібно виконати для збору фактичного матеріалу, його обробки та одержання потрібних результатів.

Курсова робота з методики викладання трудового навчання становить вид прикладного дослідження, метою якого є використання фахових знань в умовах практики. Якщо теоретичні роботи спрямовані, перш за все, на висвітлення ключових проблем педагогічної науки, на збагачення теоретичних знань, то методичні дослідження розкривають умови оптимізації розв'язання практичних завдань. Як правило, в них пропонується методика проведення фрагмента навчально-виховного процесу з художньої та технічної праці. Для цього вибирається відома концепція, ідея, теоретичне положення, що описуються у формі організації практичної діяльності вчителя та учнів на уроці трудового навчання: художньої і технічної праці або у позанавчальний час. Результат методичної роботи має вигляд розробленої технології навчальних або позаурочних занять, що забезпечує успішне вирішення поставленого завдання і характеризується достатньою ефективністю.

Зміст методичної роботи курсового проекту може бути пошуковим чи описовим. В останньому випадку написання курсової роботи передбачає огляд літератури, висвітлення та узагальнення педагогічного досвіду, на засадах чого розробляється можливий варіант методики проведення заняття, діагностичного опису рівня розвитку знань та вмінь учнів у певній галузі освіти тощо. Повністю описові курсові роботи з методики викладання трудового навчання не можна вважати достатньою мірою відповідними вимогам професійнопедагогічної підготовки кваліфікованого спеціаліста, а тому їх слід доповнювати пропозиціями студента щодо внесення конструктивних

елементів у чинні методики, удосконалення навчальних і виховних систем. Крім того важливим є дотримання вимог наукового аналізу, синтезу, узагальнення, що є важливим для кожного студента.

Найважливіша вимога до курсової роботи з методики викладання трудового навчання — органічне співвідношення її двох частин: теоретичної та практичної. Обґрунтування проблеми дослідження на основі критичного огляду літератури, визначення провідних ідей роботи має обов'язково знайти своє відображення у результатах експерименту, проведеного майбутнім спеціалістом. Теоретична та практична частини курсової роботи разом складають цілісну структуру науково-пізнавального процесу.

Варто звернути увагу на тематику дослідницьких робіт. Майбутні фахівці мають висвітлювати у курсових роботах проблеми дидактики художньої освіти, нових підходів до викладання у школі мистецьких дисциплін, реалізації ідей інтеграції предметів естетичного циклу, концепцій індивідуалізації процесу навчання та ін.

У курсових роботах майбутні педагоги мають досліджувати зв'язки трудового навчання з педагогікою, психологією, філософією, соціологією, мистецтвознавством.

Суттєва вимога, яка ставиться перед майбутніми фахівцями, що працюють над курсовими роботами, є самостійне і творче їх виконання.

Курсова робота повинна бути логічно побудованою і мати характер цілісного і завершеного самостійного дослідження. Структура і зміст роботи мають бути чітко регламентованими.

При написанні курсової роботи з методики викладання трудового навчання доцільно дотримуватися загальної структури:

Титульний аркуш

Зміст

Вступ (обґрунтування актуальності теми; визначення об'єкта, предмета, теми, завдань, методів дослідження; база дослідження).

Основна частина (теоретичний аналіз літератури і практики роботи школи, висвітлення методики, організації та результатів експерименту). Кількість розділів залежить від складності теми та специфіки змісту дослідження. Найбільш вживаною є така структура — два розділи, кожен з яких включає два чи три параграфи.

Висновки (заклучна частина на основі проведеного дослідження, які мають відповідати визначеним завданням).

Список використаної літератури (містить 25 позицій з обов'язковим посиланням на них у тексті роботи). Перший розділ має теоретичний характер: розкриваються методологічні основи проблеми дослідження, висвітлюються основні теоретичні положення, він може мати мистецтвознавчу складову з описом певного виду декоративно-прикладного мистецтва чи техніки. Другий розділ – практичний: містить характеристику розробленої методики дослідження й отриманих під час педагогічної практики результатів проведення експерименту; розробки навчально-методичних матеріалів, практичні рекомендації щодо роботи в даному напрямку чи окремих техніці.

Додатки (ілюстративний матеріал, таблиці, конспекти уроків трудового навчання та позакласних занять).

7.7. Особливості написання курсової роботи з методики викладання образотворчого мистецтва

Наукова творчість має дуже велике значення у підготовці майбутнього спеціаліста і є важливою складовою

трудового, інтелектуального та естетичного виховання студентів, їхнього всебічного розвитку. Написання курсової роботи є невід'ємною частиною навчального процесу і становить цілий комплекс різних важливих видів діяльності, умінь і навичок. У системі професійної підготовки майбутнього спеціаліста науково-дослідна праця служить зв'язком між простим нагромадженням теоретичної інформації та самостійною творчою діяльністю студентів, що безумовно поглиблює їхню фахову підготовку.

Курсова робота з методики образотворчого мистецтва – самостійне науково-творче дослідження, присвячене актуальним питанням навчання і виховання, один із видів навчальної роботи, в якій студенти повною мірою виявляють і розвивають свої здібності, виконуючи творчу програму з певної теми навчального матеріалу.

Метою курсової роботи є виявлення обсягу і глибини здобутих протягом навчання теоретичних і практичних знань студентів, а також оцінка їх умінь застосовувати знання для розв'язання практичних завдань. Якість виконання курсової роботи відображає ступінь готовності студента до аналітичної і дослідницької діяльності. Виконуючи її, студент повинен показати своє вміння працювати з науково-методичною літературою, систематизувати й аналізувати фактичний матеріал і самостійно творчо його осмислювати. Він оволодіває навичками наукової роботи, закріплюючи і водночас розширюючи знання, отримані при вивченні дисциплін педагогічного та психологічного циклів, а також фахових методик.

У курсовій роботі з образотворчого мистецтва та методики його навчання повинні розкриватися теоретичні засади актуальних питань у системі навчання образотворчого мистецтва, проводиться мистецтвознавчий аналіз базових понять щодо видів, жанрів, стилів, технік і

матеріалів, робиться огляд наукових джерел з досліджуваного питання, в якому окреслюються основні етапи розвитку наукової думки з обраної теми, висвітлюються аспекти творчості видатних майстрів.

Кожен розділ може містити 2 або 3 підрозділи, в яких подається історичний екскурс видів, жанрів образотворчого мистецтва, технік та художніх матеріалів. Ці підрозділи присвячені поглибленому аналізу категорій образотворчого мистецтва, які стали базовими для обраної тематики, таким як вид, жанр, стиль, напрям, течія. Аналізуються основні фази розвитку обраного жанру, міститься звернення до біографій митців, наводяться найхарактерніші приклади з переліку мистецьких творів.

Результати курсової роботи повинні мати практичне застосування. Виконання творчої курсової роботи дозволяє студенту на основі отриманих теоретичних знань і практичних навичок з дисциплін мистецького напрямку, попередньо здобутої кваліфікації продемонструвати практичні навички в галузі образотворчого мистецтва згідно вибраної теми.

Тематика курсових робіт з методики образотворчого мистецтва щорічно затверджується кафедрою. Студентам надається право вільного вибору теми. Тему курсової роботи студенти вибирають із затвердженого переліку тем, з урахуванням їх здібностей, нахилів та можливостей.

До курсових робіт висуваються такі вимоги: тема роботи повинна бути актуальною та відповідати сучасному стану і перспективам розвитку як педагогічної науки в цілому, так і конкретної методики зокрема; у роботі має бути здійснений аналіз науково-методичної літератури та статей у періодичній пресі, котрі висвітлюють досліджуване питання, а також узагальнено передовий педагогічний досвід; необхідно дати чітку характеристику

предмета дослідження та його мети, узагальнити результати, обґрунтувати висновки.

На якість курсової роботи суттєво впливає вмiле використання практичного матеріалу. Підбір даних, їх критичне осмислення та обробка є досить важливим етапом у підготовці і написанні курсової роботи.

Основна частина включає теоретичний аналіз літератури, висвітлення методики організації та етапів виконання роботи, розкриття загального творчого задуму курсової роботи. Перший розділ присвячується, як правило, теоретичному обґрунтуванню обраної теми курсового дослідження. Назва розділу має відображати сутність проблеми. Тут розкривається історія формування та сучасний стан розвитку обраного виду образотворчого та декоративного мистецтва. У другому – розкривається творчий задум та обґрунтовується композиційно-колеристичне вирішення роботи, відображає обґрунтування оптимального варіанту методики ведення практичної частини курсової роботи. В обов'язковому порядку містить опис специфічних характеристик відповідних матеріалів, інструментів, та обладнання, що використовуються для її створення.

У висновках доцільно підсумувати проведену роботу, вони повинні відповідати поставленим завданням, потрібно зазначити найбільш важливі результати дослідження та рекомендації щодо подальшого вивчення даної теми.

До додатків доцільно включити допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття курсової роботи (репродукції творів, ілюстрації, таблиці, схеми, таблиці, рисунки, конспекти уроків тощо).

Основними також є принципи організації та етапи виконання творчої частини курсової роботи з методики образотворчого мистецтва. Робота над творчою частиною курсової роботи вимагає від студентів грамотного

використання попередньо набутих знань і навичок з фахових дисциплін образотворчого циклу, прояву належної майстерності в обраній техніці, працелюбства, наполегливості, образності мислення, уміння працювати з аналогами, вдалого практичного втілення творчого задуму в композиційному та колористичному рішенні роботи.

Важливим компонентом курсової роботи з методики образотворчого мистецтва є відповідне оформлення. Курсова робота з образотворчого мистецтва повинна доповнюватись ілюстративним матеріалом, який повинен бути пов'язаний з текстом. Допускаються різні види ілюстрування: репродукції за допомогою ксерокса, фотографії, схеми, креслення тощо. При бажанні частина ілюстрацій може бути в тексті, а частина – в кінці роботи.

Додаток А

Тематика курсових робіт з психології Спеціальність 013 Початкова освіта

1. Соціальна адаптація дітей молодшого шкільного віку.
2. Особливості вивчення особистості молодшого школяра.
3. Психологічні особливості підліткової агресії.
4. Емоційно-вольова сфера молодших школярів.
5. Психологічні особливості готовності підлітків до профільного навчання.
6. Психологічна сутність уваги молодших школярів в процесі учбової діяльності.
7. Роль гри в психічному розвитку дитини.
8. Психологічні особливості спілкування дитини з батьками.
9. Проблема шкільної неуспішності учнів молодшого шкільного віку.
10. Психолого-педагогічні аспекти адаптації підлітків до нових умов навчання.
11. Особливості мислення у перехідний період від дошкільного до молодшого шкільного віку.
12. Особливості акцентуацій характеру підлітків.
13. Психологічні особливості дітей девіантної форми поведінки.
14. Психологічні особливості розвитку особистості дитини в дошкільні роки.
15. Психологія спілкування.
16. Соціально-психологічні чинники формування толерантності підлітків у сім'ї.
17. Особливості становлення самооцінки у молодшому шкільному віці.

18. Порівняльний аналіз особливостей уваги молодших школярів і підлітків.
19. Проблема навчальної мотивації у підлітковому віці.
20. Психічний розвиток дитини у ігровій діяльності.
21. Ідеали молодших школярів.
22. Психолого-педагогічні чинники засвоєння дошкільниками етичних норм.
23. Психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини.
24. Казка як психокорекційний метод психологічної допомоги особистості.
25. Взаємозв'язок самооцінки від успішності навчальної діяльності.
26. Вибір майбутньої професії старшокласниками.
27. Психологічні особливості важковихованості та її причини.
28. Вплив особистості вчителя на розвиток здібностей школярів.
29. Психологічні особливості пізнавальної сфери молодших школярів.
30. Психологічна неготовність дитини до школи та її діагностика.
31. Поведінка особистості в групі.
32. Психологічні особливості диференціації і індивідуалізації навчання.
33. Формування характеру дітей.
34. Психологія стилів педагогічної діяльності.
35. Розвиток уяви в процесі індивідуальної творчості особистості.
36. Співвідношення творчості й професіоналізму в процесі становлення професійної діяльності особистості.
37. Роль емоцій і почуттів у сфері людських взаємостосунків.

38. Значення волі в організації діяльності і спілкування людини.
39. Психологічні особливості уваги в освітньому процесі.
40. Характерні особливості основних видів діяльності (гри, навчання, праці) на різних вікових етапах.
41. Значення спілкування для розвитку людської психіки.
42. Особистісне спілкування вчителя і учнів як один із аспектів педагогічної майстерності.
43. Група та її роль в розвитку дитини як особистості.
44. Врахування типу темпераменту дитини в освітньому процесі.
45. Вплив темпераменту на формування рис характеру особистості.
46. Сенситивні періоди для становлення і розвитку позитивних рис характеру особистості.
47. Психолого-педагогічний підхід до обдарованих дітей.
48. Психологічна характеристика творчих здібностей людини: обдарованість, талановитість, геніальність.
49. Індивідуальні особливості пам'яті молодшого школяра і їх врахування в освітньому процесі.
50. Індивідуальні особливості сприймання молодшого школяра і їх врахування в освітньому процесі.
51. Зв'язок стилю пізнавальної діяльності молодших школярів з індивідуальними властивостями пам'яті.
52. Розвиток пізнавальних процесів учнів першого класу.

Тематика курсових робіт з педагогіки Спеціальність 013 Початкова освіта

1. Способи активізації мислення молодших школярів

через застосування інтерактивних методів навчання.

2. Розвиток творчих здібностей молодших школярів в умовах групи продовженого дня.

3. Особливості ігрової діяльності молодших школярів та організація навчального процесу в школі.

4. Уроки з ігровим сюжетом та вимоги до їх проведення в Новій українській школі.

5. Використання технології розвитку критичного мислення в освітньому процесі Нової української школи.

6. Розвиток пізнавальної активності учнів у процесі інтеграції освітнього процесу в Новій українській школі.

7. Специфіка побудови нетрадиційних уроків та уроків з інтегрованим змістом у сучасній початковій школі.

8. Нетрадиційні форми організації виховання у сучасній початковій школі.

9. Організація навчально-виховної роботи з педагогічно занедбанними дітьми.

10. Проблема підвищення педагогічної культури батьків у творах В. Сухомлинського.

11. Використання гуманістичних педагогічних ідей В.О. Сухомлинського у виховній роботі вчителя початкових класів.

12. Педагогіка партнерства: її місце і роль у сучасній початковій школі.

13. Інтерактивні методи навчання та їх застосування у початковій школі.

14. Організація навчання учнів з особливими потребами в початковій школі.

15. Розвиток творчої особистості молодшого школяра засобами інноваційних педагогічних технологій.

16. Здійснення індивідуального підходу у процесі пізнавальної діяльності молодших школярів.

17. Нові підходи до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів.

18. Компетентнісний підхід до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів.

19. Організація клубної та гурткової роботи з учнівською молоддю в позаурочній діяльності.

20. Роль дитячого колективу у вихованні та розвитку дитини.

21. Адаптація першокласника до школи.

22. Організація проектно-дослідницької діяльності у початковій школі.

23. Особистісно-діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу в початковій школі.

24. Сучасні підходи до реформування змісту початкової освіти.

25. Шляхи вдосконалення якості освітнього процесу в початковій школі.

26. Використання проблемних ситуацій на уроках в початкових класах як засіб розвитку творчості школярів.

27. Дидактичні можливості народної педагогіки в розвитку особистості молодшого школяра.

28. Психолого-педагогічні особливості навчання дітей молодшого шкільного віку з гіперактивним розвитком.

29. Виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів.

30. Виховання здорового способу життя в молодших школярів.

31. Формування в учнів початкової школи національних та духовних цінностей українського народу.

32. Гуманістична спрямованість процесу естетичного виховання молодших школярів.

33. Шляхи виховання в учнів початкових класів бережливого ставлення до природи.

34. Екскурсії в природу та їх роль в екологічному вихованні молодших школярів.

35. Особливості патріотичного виховання молодших школярів у сучасній сім'ї та школі.

36. Нові форми позакласної виховної роботи з учнями молодшого шкільного віку.

37. Навчальне середовище як ресурсний центр розвитку особистості школяра.

38. Розвивальний характер навчання в початкових класах та умови підвищення його ефективності.

39. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи.

40. Основні напрямки удосконалення сучасного уроку як основної форми організації освітнього процесу в початковій школі.

41. Проблемна ситуація і гра як фактори розвитку творчого мислення молодших школярів.

42. Комп'ютеризація та інформатизація навчання в початковій школі.

43. Інформаційно-комп'ютерні технології освітнього процесу як засіб формування пізнавального інтересу молодших школярів.

44. Діяльнісний підхід у дидактиці початкової освіти.

45. Компетентістний підхід до організації навчального процесу початкової школи.

46. Формування ключових компетентностей в початковій школі.

47. Здоров'язберігаючі технології навчання у початковій школі.

48. Особливості роботи вихователя групи продовженого дня в початкових класах.

49. Джерела педагогічної майстерності і шляхи її вдосконалення.

50. Педагогічна творчість сучасного вчителя початкових класів.

**Тематика курсових робіт з методики викладання
математики в початкових класах
Спеціальність 013 Початкова освіта**

1. Методика вивчення усної і письмової нумерації чисел в межах «Десяти».
2. Методика вивчення усної і письмової нумерації чисел в межах «Сто».
3. Методика вивчення усної і письмової нумерації чисел в межах «Тисяча».
4. Методика вивчення усної і письмової нумерації багатоцифрових чисел.
5. Формування обчислювальних навичок додавання і віднімання в межах десяти.
6. Методика вивчення додавання і віднімання в межах двадцять.
7. Усне і письмове додавання і віднімання двоцифрових чисел без переходу через десяток.
8. Усне і письмове додавання і віднімання двоцифрових чисел з переходом через десяток.
9. Усне і письмове додавання і віднімання в концентрі «Тисяча».
10. Ознайомлення з діями множення і ділення.
11. Методика вивчення табличних випадків множення і ділення.
12. Методика вивчення позатабличних випадків множення і ділення.
13. Методика вивчення окремих випадків (з 0; 1; 10; 100).
14. Формування обчислювальних навичок множення і ділення в концентрі «Тисяча».
15. Методика вивчення множення багатоцифрових чисел.
16. Методика вивчення ділення багатоцифрових

чисел.

17. Формування початкових уявлень про частини, задачі пов'язані з ними.

18. Формування початкових уявлень про дроби.

19. Величини в початковому курсі математики. Довжина та одиниці її вимірювання.

20. Величини в початковому курсі математики. Маса тіла і ємність.

21. Величини в початковому курсі математики. Площа фігури та її вимірювання.

22. Час. Основні задачі на час.

23. Мультимедійні засоби навчання математики в початковій школі.

24. Використання інтерактивних технологій навчання під час вивчення математики

25. Методика проведення позакласних занять з математики в початковій школі.

26. Нестандартні задачі на уроках математики в початковій школі.

27. Задачі практичного змісту в курсі математики початкової школи.

28. Методи опрацювання нового матеріалу в початковому курсі математики.

29. Домашня робота як одна із форм організації навчальної діяльності учнів.

30. Прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів в процесі вивчення математики в початковій школі.

31. Здійснення наступності при вивченні основних розділів математики в початковій школі.

32. Методика навчання учнів розв'язування простих текстових задач на додавання і віднімання.

33. Методика навчання учнів розв'язування простих текстових задач на множення і ділення.

34. Складена задача. Етапи роботи над складеною

задачею.

35. Методика розв'язування задач на рух в початковій школі.

36. Методика роботи над розв'язанням простих і складених рівнянь в початковому курсі математики.

37. Методика здійснення диференційованого навчання під час розв'язування задач.

38. Алгебраїчна пропедевтика в курсі математики початкового навчання.

39. Пропедевтика і ознайомлення з функціональною залежністю в процесі викладання математики в початкових класах.

40. Залежність між величинами: ціна, кількість, вартість.

41. Особливості вивчення елементів геометрії в початковому курсі математики (1–2 кл.).

42. Особливості вивчення елементів геометрії в початковому курсі математики (3–4 кл.).

43. Методика навчання математики в малокомплектній школі.

44. Роль дидактичних ігор в активізації діяльності учнів на уроках математики в початкових класах.

45. Використання засобів наочності для активізації творчого мислення учнів на уроках математики в початковій школі.

46. Види самостійних робіт на уроках математики в початкових класах.

47. Екологічне виховання на уроках математики в початковій школі.

48. Естетичне виховання на уроках математики в початковій школі.

49. Трудове виховання на уроках математики в початковій школі.

50. Використання елементів історизму для

формування інтересу до математики в учнів початкової школи.

**Тематика курсових робіт з методики викладання
рідної мови в початкових класах
Спеціальність 013 Початкова освіта**

1. Реалізація принципів національного виховання на уроках рідної мови в початковій школі.
2. Особливості проведення уроків навчання грамоти в НУШ.
3. Методика навчання грамоти в добукварний період.
4. Методика навчання грамоти в букварний період.
5. Основні методи і прийоми навчання грамоти у букварний та післябукварний періоди.
6. Реалізація звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти на уроках рідної мови в початковій школі.
7. Формування навички якісного читання в період навчання грамоти.
8. Розвиток мовлення молодших школярів на уроках навчання грамоти.
9. Методика проведення словникової роботи в період навчання грамоти.
10. Методика вивчення розділу „Текст” на уроках рідної мови в початковій школі.
11. Методика опрацювання розділу „Мова і мовлення” на уроках рідної мови в початковій школі.
12. Методика роботи з орфографічним правилом на уроках рідної мови.
13. Види орфографічних вправ та методика їх виконання на уроках рідної мови.

14. Методика формування граматичних понять на уроках рідної мови в початковій школі.

15. Методика вивчення речень на уроках рідної мови в 3 класі трирічної початкової школи.

16. Методика опрацювання елементів синтаксису на уроках рідної мови в початковій школі.

17. Методика вивчення частин мови на уроках рідної мови в початковій школі.

18. Методика вивчення іменника на уроках рідної мови в початковій школі.

19. Методика вивчення прикметника на уроках рідної мови в початковій школі.

20. Методика вивчення дієслова на уроках рідної мови в початковій школі.

21. Методика вивчення числівника на уроках рідної мови в початковій школі.

22. Методика проведення морфологічного розбору на уроках рідної мови в початковій школі.

23. Методика вивчення морфемної будови слова на уроках рідної мови в початковій школі.

24. Методика розвитку мовлення молодших школярів на уроках рідної мови в початковій школі.

25. Методика роботи з синонімами та антонімами на уроках рідної мови в початковій школі.

26. Методика роботи з багатозначними словами на уроках рідної мови в початковій школі.

27. Методика роботи з омонімами на уроках рідної мови в початковій школі.

28. Види творів та методика їх проведення на уроках рідної мови в початковій школі.

29. Види переказів та методика їх проведення на уроках рідної мови в початковій школі.

30. Методичні прийоми збагачення словникового запасу молодших школярів на уроках рідної мови в початковій школі.

31. Типи уроків рідної мови та методика їх проведення в початковій школі.

32. Методика формування навички виразного читання на уроках рідної мови в початковій школі.

33. Методика формування навички швидкого читання на уроках рідної мови в початковій школі.

34. Методика формування навички свідомого читання на уроках рідної мови в початковій школі.

35. Якості читання та прийоми вироблення їх в учнів початкових класів.

36. Методика опрацювання оповідань на уроках читання в початкових класах.

37. Методика опрацювання казки на уроках читання в початкових класах.

38. Методика опрацювання віршів на уроках читання в початкових класах.

39. Методика опрацювання байки на уроках читання в початкових класах.

40. Методика проведення уроків позакласного читання в початкових класах.

41. Нетрадиційні форми навчання на уроках читання в початкових класах.

42. Методика проведення інтегрованих уроків в початковій школі.

43. Диференційоване навчання на уроках рідної мови в початкових класах.

44. Міжпредметні зв'язки на уроках рідної мови в початкових класах.

45. Інтегроване навчання на уроках рідної мови в початкових класах.

**Тематика курсових робіт з методики викладання
природознавства в початкових класах
Спеціальність 013 Початкова освіта**

1. Методика ознайомлення молодших школярів з різноманітністю живої природи рідного краю.
2. Методика використання дидактичних ігор на уроках природознавства.
3. Самостійна робота на уроках природознавства та її вплив на формування природничих понять молодшого школяра.
4. Використання красномовного матеріалу при ознайомленні молодших школярів з різноманітністю живої природи рідного краю.
5. Організація та методика проведення позакласної роботи природничого характеру в початковій школі.
6. Вплив інтерактивних методів навчання на розвиток пізнавальної активності молодших школярів.
7. Формування екологічної культури молодших школярів у позакласній роботі.
8. Екологічне виховання молодших школярів.
9. Використання презентацій як засобу активізації пізнавальної діяльності на уроках природознавства.
10. Методика формування уявлень про навколишній світ у початковій школі.
11. Використання комп'ютерних технологій на уроках природознавства в початковій школі.
12. Формування географічних понять під час уроків природознавства в початкових класах.
13. Використання наочних посібників на уроках природознавства в початкових класах.
14. Екологічні дозвілля в системі природоохоронної роботи сучасної початкової школи.

15. Екологічні ігри як метод ознайомлення дітей з природою в молодшому шкільному віці.

16. Формування і розвиток уявлень і понять про об'єкти і явища природи в початковій школі

17. Використання пізнавальних завдань під час формування природничих знань молодших школярів.

18. Дидактичні особливості нестандартних уроків із природознавства у початковій школі.

19. Різновидності самостійної роботи на уроках природознавства та її значення у формуванні природничих понять.

20. Розвиток спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу.

21. Формування позитивного ставлення до здорового способу життя у молодших школярів на уроках природознавства.

22. Організація проектної діяльності школярів з природознавства.

23. Нестандартні уроки з природознавства в початковій школі.

24. Роль практичних методів навчання у процесі активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.

25. Реалізація принципу наочності в курсі природознавства початкової школи.

26. Фенологічні екскурсії в природу в початковій школі.

27. Методика проведення предметних уроків у початкових класах.

**Тематика курсових робіт з методики викладання
трудового навчання в початкових класах
Спеціальність 013 Початкова освіта**

1. Методика роботи з картоном та папером в 1-ому класі (2,3кл).
2. Методика організації та проведення аплікаційних робіт з паперу в початкових класах.
3. Аплікаційні роботи як засіб розвитку творчих здібностей учнів.
4. Вплив робіт в техніці паперової пластики на всебічний розвиток школярів.
5. Витинанка на уроках трудового навчання.
6. Орігамі як один із видів роботи з паперу і картону.
7. Палітурні роботи та їх значення для учнів початкових класів.
8. Вдосконалення системи конструювання з паперу на уроках трудового навчання в початкових класах.
9. Методика навчання кроїнню і шиттю в початкових класах.
10. Ознайомлення молодших школярів з роботами з волокнистими матеріалами.
11. Методика організації та проведення робіт в техніці макраме.
12. Методика ознайомлення учнів з роботами по обробці металу.
13. Проблеми навчання молодших школярів роботі з металами.
14. Мале карбування на уроках трудового навчання в початкових класах.
15. Роботи з глини та пластиліну в початкових класах.
16. Методика організації та проведення занять по виготовленню виробів з пап'є-маше.
17. Робота з деревиною в початкових класах.
18. Робота з природними матеріалами як засіб розвитку конструкторських здібностей молодших школярів.

19. Методика організації і проведення роботи з природними матеріалами.

20. Технічна творчість молодших школярів та шляхи його розвитку.

21. Зміст і методи технічного моделювання на уроках трудового навчання в початкових класах.

22. Залучення дітей молодшого шкільного віку до творчості.

23. Значення праці у всебічному розвитку особистості молодших школярів.

24. Система, організація та методика проведення уроків праці в початкових класах малокомплектної школи.

25. Способи трудового виховання молодших школярів за допомогою нестандартних занять з праці.

26. Використання масових форм позакласної роботи для трудового виховання молодших школярів.

27. Організація та обладнання робочої кімнати з трудового навчання в загальноосвітніх навчальних закладах.

28. Методика ознайомлення з графічною грамотою на уроках з трудового навчання в початкових класах.

29. Навчання дотриманню правил техніки безпеки на уроках трудового навчання.

30. Методика роботи з першокласниками-шестирічками на уроках трудового навчання.

**Тематика курсових робіт з методики викладання
образотворчого мистецтва в початкових класах
Спеціальність 013 Початкова освіта**

1. Впровадження інноваційних технологій на уроках образотворчого мистецтва.

2. Розвиток креативного мислення на уроках образотворчого мистецтва.

3. Методика організації та проведення уроку малювання з натури.
4. Розвиток розумових здібностей на уроках малювання з натури.
5. Уроки малювання з натури у початковій школі.
6. Зображення природи в дитячому малюнку.
7. Вивчення пейзажного жанру в системі програми образотворчого мистецтва.
8. Ілюстрування літературних творів в початковій школі.
9. Малювання на теми навколишнього життя за програмою початкових класів.
10. Дитяча творчість в галузі декоративно-прикладного мистецтва.
11. Петриківські розписи в програмі уроків декоративно-прикладного мистецтва.
12. Методика організації та проведення аплікаційних робіт на уроках образотворчого мистецтва.
13. Витинанка як вид декоративної роботи на уроках образотворчого мистецтва.
14. Писанкарство як вид декоративної роботи в програмі уроків образотворчого мистецтва.
15. Вивчення кераміки на уроках образотворчого мистецтва.
16. Методика проведення бесіди за творами декоративно-прикладного мистецтва.
17. Знайомство учнів з декоративно-прикладним мистецтвом Закарпаття на уроках образотворчого мистецтва .
18. Знайомство учнів з декоративно-прикладним мистецтвом Закарпаття в позакласній роботі.
19. Конструювання як один із видів діяльності учнів початкової школи на уроках образотворчого мистецтва
20. Ліплення в початкових класах.

21. Ознайомлення учнів початкової школи з творами образотворчого мистецтва.
22. Зображення людини в дитячій творчості.
23. Анімалістичний жанр в програмі уроків образотворчого мистецтва.
24. Методика вивчення питань кольорознавства з учнями початкової школи.
25. Використання нетрадиційних технік малювання на уроках образотворчого мистецтва.
26. Методика виконання графічних робіт з учнями початкової школи.
27. Організація та проведення позакласної та позашкільної роботи з образотворчого мистецтва.
28. Розвиток естетичного почуття учнів на уроках образотворчого мистецтва.

Технології опрацювання наукової інформації

Види опису наукової літератури:

– реферативний у вигляді переказу висновків без спроби побачити наступність, розвиток наукового знання. Зазвичай, це виглядає таким чином: «І. Іванов дає таке визначення... С. Петров пропонує таке визначення...»;

– реферативний аналіз з елементами зіставлення поглядів з метою виявлення того, який з них найбільш повно розкриває досліджуване явище, процес, наприклад, «У визначенні, що пропонуване В. Сергєєвим, представлено перерахування ..., а інше визначення ... »;

– теоретико-констатувальний аналіз, що передбачає дослідження розвитку знання з тих чи тих теоретичних позицій, наприклад, «У роботах І. Іванова, С. Петрова досліджуваний феномен характеризується з позицій авторитарної педагогіки, а в монографії К. Семенової представлено гуманістичну позицію у вирішенні визначених проблем»;

– теоретико-методологічний аналіз, мета якого – оцінка наявних знань з проблеми з погляду повноти реалізації певних методологічних ідей, визначення власного ставлення до них.

Ведення нотаток. Нотатки виконують на окремих картках, намагаючись дотримуватися принципу «один сюжет – один аркуш». Дослідникам дуже допомагає звичка зазначати у верхній частині картки джерело, з якого походить матеріал, а на полях – т.зв. «ключове слово», що допомагає пригадати, якій події, сюжетові чи особі присвячено цей фрагмент.

Створення бібліографічних карток. До бібліографічної картки вносять відомості про автора, повну

назву видання, типографську інформацію, а також локалізацію книги – бібліотеку чи приватну збірку, у якій вона зберігається. Остання інформація виявиться дуже важливою, якщо виникне необхідність повторно звернутися до певних джерел, наприклад, щоб уточнити цитату. Дуже добре, коли студент має можливість вести електронну бібліографічну картку.

Виписки. При виконанні дослівних виписок, які пізніше в тексті можуть стати цитатами, потрібно бути особливо обережними. Переписувати потрібно дослівно. Критичний аналіз тексту включає структурний аналіз та оцінювання аргументів. У процесі роботи над науковою літературою доцільно поставити собі такі питання: Які основні висновки, положення пропонує автор? Яке визначення ключовому поняттю надає автор? На які теоретичні концепції спирається? Які аргументи добирає для наукового доказу своїх положень? Наскільки зазначені аргументи є переконливими? Чи суперечать наведені автором позиції твердженням та висновкам, репрезентованим в інших роботах?

**Зразок оформлення титульної сторінки
курсвої роботи
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний коледж
Мукачівського державного університету**

предметна (циклова) комісія педагогіки, психології
та фізичного виховання

Курсова робота

з _____

(назва дисципліни)

**ДИДАКТИЧНА ГРА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У РОЗВИТКУ
ДИТИНИ**

студентки ІV курсу, групи Ж

спеціальності 5.01010201

Початкова освіта, молодший

спеціаліст

Іваненко Івана Івановича

Керівник: Петренко П.П.

Робота допускається до захисту:

Зав. предметної (циклової) комісії

педагогіки, психології та

фізичного виховання

Силоров І.П. _____

«__» _____ 20__р.

Мукачево 20__

Зразок оформлення змісту
ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. РОЗВИТОК ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ	
1.1. Урок – основна форма організації навчання в школі....	5
1.2. Необхідність вдосконалення уроку в сучасній школі.....	
1.3. Нестандартний урок – один із шляхів удосконалення форм організації навчання.....	
1.4. Взаємозв'язок нетрадиційних і традиційних форм навчання в сучасній школі.....	
РОЗДІЛ ІІ. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
2.1. Підходи до класифікації нестандартних форм організації навчання та основні їх види.....	
2.2. Методика проведення нестандартних уроків у початкових класах.....	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

Зразок оформлення вступу

ВСТУП

Актуальність дослідження. Впровадження в систему освіти нових інформаційних технологій в сучасних навчальних закладах передбачає зростання вимог до інтелектуальних здібностей людини, сформованості її пізнавальної сфери. Формування стилів пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку є актуальною проблемою, оскільки від їх розвитку залежить успішність оволодіння навчальною діяльністю та ефективність пізнавальної діяльності в школі та подальшій соціалізації...

Стиль пізнавальної діяльності досліджувався в роботах зарубіжних та вітчизняних вчених. Зокрема, таких, як: О.Г. Асмолов, Р.Н. Гарднер, Е.О. Клімов, В. Колга, Т.В. Корнілова, І.Л. Пономаренко, М.А. Холодна та ін. В сучасній науці виокремлено значну кількість стилів пізнавальної діяльності, доведено їх якісні відмінності, розроблено діагностичні методики. ...

Пам'ять, як особливий пізнавальний процес, досліджували в своїх роботах багато вчених: П.П. Блонський, Л.В. Занков, П.І. Зінченко, Г.С. Костюк,

В.Я. Ляудіс, С.Л. Рубінштейн, А.О. Смірнов,
Т.Б. Хомуленко та ін. Дослідженнями підтверджено, що
молодший шкільний вік є сенситивним у розвитку пам'яті,
у становленні основних її форм....

Разом з тим у віковій психології залишається
недостатньо вивченим зв'язок розвитку пам'яті зі стилем
пізнавальної діяльності...

Актуальність проблеми та недостатнє вивчення
зв'язку пізнавального стилю з розвитком пам'яті зумовили
вибір теми курсової роботи: «Зв'язок стилю пізнавальної
діяльності молодших школярів з індивідуальними
властивостями пам'яті».

Об'єкт дослідження – розвиток пізнавальної сфери
молодших школярів.

Предмет дослідження – психологічні особливості
стилю пізнавальної діяльності молодших школярів та їх
зв'язок з індивідуальними властивостями пам'яті.

Мета дослідження – теоретично вивчити та
дослідити вплив особливостей стилю пізнавальної
діяльності молодших школярів на індивідуальний прояв
пам'яті на уроках читання. Відповідно до мети
дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз психологічної

літератури з проблеми стилів пізнавальної діяльності та особливості їх зв'язку з пам'яттю.

2. Уточнити зміст поняття стилі пізнавальної діяльності та відмінності у їх прояві.

3. Розробити систему завдань для дослідження стилів пізнавальної (когнітивної) діяльності та особливостей прояву пам'яті молодшими школярами на уроках читання.

4. Проаналізувати результати дослідження стилів пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках читання та їх вплив на індивідуальні відмінності прояву пам'яті.

5. Розробити рекомендації для дітей щодо розвитку пам'яті з урахуванням індивідуального стилю пізнавальної діяльності.

Методи дослідження: спостереження, бесіда, тест на ідентифікацію когнітивного стилю, методики для вивчення особливостей пам'яті.

Курсова робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг курсової роботи становить ___ сторінок тексту, із них ___ сторінки основного тексту. Робота містить ___ таблиць та ___ рисунків, ___ додатків та ___ використаних джерел.

Зразок оформлення розділів та підрозділів

**РОЗДІЛ І. РОЗВИТОК ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ В
СУЧАСНІЙ ШКОЛІ**

**1.1. Урок – основна форма організації навчання в
школі**

Протягом тривалого часу в нашій країні була поширена класно-урочна система навчання, яка дозволяла вчителів одночасно навчати багатьох учнів. головним компонентом цієї системи є урок. Це елемент навчального процесу, який є завершеним в смисловому, часовому й організаційному плані. Від ефективності уроків залежить ефективність навчального процесу. Найчастіше уроки будуються на основі закономірностей освітнього процесу і характеризуються поєднанням та реалізацією всіх дидактичних принципів і правил, забезпечуючи умови для продуктивної пізнавальної діяльності учнів з урахуванням їх інтересів та потреб. Такі уроки прийнято вважати традиційними [18, с. 160].

1.2. Необхідність вдосконалення уроку в сучасній школі

Проблема вдосконалення навчально-виховного процесу завжди була актуальною в освітньому просторі, не випадково вона є і сьогодні. Тому виникає потреба в оновленні освітнього процесу початкової школи, що спонукало нас до розгляду проблеми вдосконалення сучасного уроку.

Провідний фахівець у галузі початкової освіти О. Савченко серед умов, що впливають на якість уроку в початковій школі, виділяє такі [16, с. 128]:

1. Пріоритетність мотиваційного забезпечення навчального процесу на уроці. Важливо, щоб мотивація навчання здійснювалася впродовж всього уроку.

2. Різноманітність джерел інформації та засобів навчання щодо підготовки й проведення уроку. Учителю необхідно зважувати доцільність доповнення існуючих навчальних матеріалів новими, щоб не перенавантажувати дітей зайвою інформацією.

РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1. Підходи до класифікації нестандартних форм організації навчання та основні їх види

У творчому досвіді вчителів України існує близько п'ятдесяти нестандартних форм організації навчально-виховного процесу. Однак єдина класифікація нестандартних уроків ще не склалася, хоча добірка їх уже досить різноманітна.

Не існує єдиного погляду на класифікацію нестандартних форм навчання. І. Подласий виділяє 36 типів нестандартних уроків, серед яких – уроки-ігри, уроки-змагання, театралізовані уроки, уроки творчості, уроки-конкурси, бінарні уроки, інтегровані уроки, уроки-екскурсії тощо.

В. Щенцов пропонує класифікувати нестандартні уроки, дотримуючись типології традиційного уроку. Наприклад, уроки-лекції, уроки-конференції віднести до уроків формування нових знань, а уроки-вікторини, захист проектів – до контролю знань.

2.2. Методика проведення нестандартних уроків у початкових класах

Розробляючи нестандартні форми організації навчання, необхідно враховувати вікові особливості школярів, специфіку предмета, дидактичні цілі конкретного заняття в системі уроків певного розділу, наявність умов і засобів для проведення нетрадиційного заняття.

Кожен тип нестандартного уроку має внутрішній зміст – методику вирішення окремих дидактичних задач на кожному етапі уроку. Методика – це найбільш мобільна частина кожного уроку, тому що методи, прийоми і засоби навчання використовуються на уроці в різних співвідношеннях, послідовності і взаємозв'язку. Нестандартні уроки в початкових класах дають можливість підводити учнів до усвідомлення і емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати свої думки на запропоновану тему.

Зразок оформлення списку використаних джерел
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янова Г.М. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства / Г.М. Авер'янова, Н.М. Дембицька, В.В. Москаленко; АПН України; Інститут психології ім. Г.С. Костюка. – К.: «ППП», 2005. – 308 с.

2. Бек А. Техники когнитивной психотерапии // Психологическое консультирование и психологическая терапия: хрестоматия. Т.1. / под ред. А.Б. Фенько, Н.С. Игнатьева. – М.: МПЖ, 1999. – С. 142–167.

3. Журавська Л.М. Соціально-психологічний тренінг: розвиток якостей особистості працівників сфери туризму: навч. посіб. / Л.М. Журавська. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. – 312 с.

4. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. пос. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – 192 с.

5. Романова І.А. Сучасний урок у системі навчальної діяльності молодшого школяра // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 5. – С. 177–187.

6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти / О.Я. Савченко. – К.: Грамота, 2012. – 504 с.

Додаток К

Приклад оформлення бібліографічного опису у списку літературних джерел

Книги одного, двох або трьох авторів	<p>1. Курлянд З.Н. Педагогіка: навчальний посібник / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, Т.Ю. Осипова. – Харків: Бурун Книга, 2009. – 304 с.</p> <p>2. Левченко Т.І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах / Т.І. Левченко. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 512 с.</p>
Книги чотирьох авторів	<p>1. Комп’ютерні технології в освіті [Текст]: навч. посіб. / Ю.С. Жарких, С.В. Лисоченко, Б.Б. Сусь та ін.; за ред. Ю.С. Жарких. – К.: Видав.-поліграф. центр «Київський університет», 2012. – 239 с.</p> <p>2. Сучасні діти – відображення цінностей дорослого світу: метод. реком. / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, К.В. Касьова та ін.; за ред. Т.О. Піоженко. – К.–Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 120 с.</p>
Книги п’яти чи більше авторів	<p>1. Диференційований підхід в історії української школи (кінець ХІХ–перша третина ХХ ст.): монографія / О.В. Сухомлинська, Н.П. Дічек, Н.М. Гупан [та ін.]. – Київ: Пед. думка, 2013. – 620 с.</p>
Книги під назвою (без	<p>1. Інноваційна модель організації навчального процесу: наук.-метод. посіб. / за ред.</p>

автора)	<p>Л.М. Ващенко. – К.: Пед. думка, 2012. – 140 с.</p> <p>2. Теорія і практика сучасного естетичного виховання у контексті педагогічної спадщини Василя Сухомлинського: зб. наук. праць / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава: ПДП ім. В.Г. Короленка, 1998. – 352 с.</p> <p>3. Філософія педагогічної майстерності: зб. наук. пр. / АПН України; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.-Вінниця: Вінниця, 2008. – 380с.</p>
Багато-томні видання	<p>1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І.М. Дзюба та ін. Київ: САМ, 2016. – Т. 17. – 712 с.</p> <p>2. Історія Національної академії наук України, 1941–1945 рр. / [упоряд. Л.М. Яременко та ін.]. – К.: Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, 2007. – (Джерела з історії науки в Україні). – Ч. 2: Додатки – 2007. – 573 с.</p> <p>3. Маркетингова політика комунікацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 ч. / Афенченко Г.В. [та ін.]. – Х.: УкрДАЗТ, 2007. – 2 ч.</p> <p>4. Маркетингова політика комунікацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. У 2 ч. Ч. 1. Теоретичні основи та приклади застосування комунікаційних технологій / Афенченко Г.В. [та ін.]. – Х.: УкрДАЗТ, 2007. – 332 с. – Бібліогр.: с. 324–332.</p>

<p>Окремі томи багато- томного видання</p>	<p>1. Макаренко А.С. Методи виховання / А.С. Макаренко // Твори у 7-ми томах. – Т.5. – К.: Рад. школа, 1953. – С. 17–125.</p> <p>2. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. Сухомлинський // Вибр. твори: В. 5-ти т. – Т. 1. – К.: Рад. школа, 1976. – С. 53–205.</p>
<p>Щорічники</p>	<p>1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: психолого-педагогічний щорічник / ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Інститут вищої освіти АПН України, Інститут спеціальної педагогіки АПН України; П.М. Тапанчук (гол. ред.). – Київ: Університет «Україна», 2002. – Виходить щорічно.</p> <p>2. Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава: [б. в.], 2007. – Виходить щорічно. – ISSN 2045-146X</p>
<p>Серійні видання</p>	<p>1. Ложкін Г.В. Видатні психологи: довідник для науковців, викладачів та студентів вищих навчальних закладів / Г.В. Ложкін, І.Л. Моначин, І.М. Періг. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016. – 360 с.</p> <p>2. Микола Ільницький: біобібліограф. покаж. / уклад. Л. Ільницька. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2004. – 253 с. – (Сер.: Укр. біобібліографія. Нова серія; Чис. 16).</p>

Ноти	<p>1. Віночок Соломії Крушельницької: поезії і муз. твори. Партитура / Біл. меморіал. Музей С. Крушельницької; збір. і упоряд. П. Медведик. – Тернопіль: Друк. вид. – поліграф. комб. «Збруч», 1992. – 128 с.: фотоіл. – Бібліогр.: с. 109–127.</p> <p>2. Леонтович М. Хорові твори [Ноти] / М. Леонтович; ред.-упоряд. В.В. Кузик. – К.: Муз. Україна, 2005. – 375 с.</p>
Образотворчі матеріали	<p>1. Шевченко Т. Альбом малюнків, 1841-1843 рр. [Образотворчий матеріал]: [комплект] / Т. Шевченко. – факсиміл. відтворення. – К.: Веселка, 2013. – 62 с.: іл.</p> <p>2. Степаненко О. Мелодії старого міста [Образотворчий матеріал]: акварель: [збірка акварелей старої центральної частини міста Херсона] / О. Степаненко; [передм. В.Г. Чуприни]. – Херсон: Южполиграфсервис, 2007. – 24 с.: іл.</p>
Дисертації	<p>1. Дячук П.В. Дидактичні умови формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності: дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання [Текст] / П.В. Дячук; Інститут педагогіки НАПН України. – Київ, 2015. – 215 с.</p> <p>2. Мозуль І.В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності: дис. на здобуття наукового</p>

	<p>ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти [Текст] / І.В. Мозуль; Інститут вищої освіти НАПН України. – Київ, 2017. – 294 с.</p>
<p>Автореферати дисертацій</p>	<p>1. Шалівська Ю.В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Ю.В. Шалівська; Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2018. – 23 с.</p> <p>2. Шроль Т.С. Формування ІКТ-компетентності майбутніх учителів математики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Т.С. Шроль; НАН України. – К., 2017. – 24 с.</p>
<p>Стандарти</p>	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
<p>Офіційні</p>	<p>1. Про позашкільну освіту: закон України: за</p>

документи	станом на 9 січня 2014 року: офіц. вид. – Київ: Парламент. вид-во, 2014. – 26 с. – (Закони України).
Або за назвою	1. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання: ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. – Вид. офіц. – Вперше (зі скасуванням ГОСТ 7.1-84, ГОСТ 7.16-79, ГОСТ 7.18-79, ГОСТ 7.34-81, ГОСТ 7.40-82); введ. 2007-07-01. – К.: Держспоживстандарт України, 2007. – III, 47 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
Картографічні видання	1. Загальногеографічний атлас України [Мапи] / Укргеодезкартографія; ред. І. Руденко. – К.: ДНВП «Картографія», 2004. – 1 атл. (112 арк.): кольор.; 70×100/8. 2. Українські Карпати [Карти]: Долина: карта для туристів / Головне управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України. – К., 1998. – 1 к.: ілюстр. 3. Україна [Мапи]: фіз. карта: для загальноосвіт. навч. закл. / Держ. наук.-вироб. п-во «Картографія»; ред. С.В. Капустянко. – Випр. у 2008 р. – 1:5000000, 50 км в 1 см ; пр-ція норм. кон. рівнопр. – К.: Картографія, 2008. – 1 к.: кольор.; 106x89 см. – 3000 екз.
Електронні ресурси	1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення / А. Колупаєва [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://slovyanochka.at.ua/publ/inkluzivna_osvita

	<p>_v_konteksti_realij_sogodennja/1-1-0-53.</p> <p>2. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf</p> <p>3. Педагогічні умови формування у молодших школярів ціннісного самоставлення [Електронний ресурс] / О. Масюк // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2007. – № 2. – С. 66–68. – Бібліогр.: 5 назв. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/articles/2007/07maosvs.zip</p>
Статті з книги	<p>1. Колосов І.А. Предмет теорії естетичного виховання у контексті динаміки культури [Текст] / І.А. Колосов // Теорія та методика виховання : навч. посіб. – К.: Знання, 2009. – Розд. 5. – С. 135–139.</p>
Статті з енциклопедії чи словника	<p>1. Шкільна драма // Енциклопедія історії України: у 5-ти т. – Т. 5. / редкол.: В.А. Смолій (голова), Я.Д. Ісаєвич, С.В. Кульчицький та ін.; ред. рада: В.М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Ін-т іст. України. – К.: Наук. думка, 2003. – С. 642.</p>
Статті з видання, що продовжуються	<p>1. Степаненко А. Погляди представника експериментальної педагогіки Ернеста Меймана на проблему естетичного виховання [Текст] / А. Степаненко // Наук. записки. Сер.: Пед. науки. – Кіровоград, 2004. – Вип. 58. – С.</p>

	248–254.
Статті з журналів та періодичних збірників	<p>1. Воробйова С.І. До питання педагогічної творчості [Текст] / С.І. Воробйова // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. – К.: НПУ, 2012. – Вип. 2. – С. 21–25.</p> <p>2. Петрикова Н. Пізнавальна активність учнів / Н. Петрикова // Відкритий урок. – 2012. – № 9. – С. 45–50.</p> <p>3. Рубакін М. Учись учитися / М. Рубакін // Початкова освіта. – 2012. – № 28. – С. 3–6.</p>
Матеріали конференцій	<p>1. Науково-педагогічна спадщина Антона Макаренка у практиці сучасних освітніх закладів: тези Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 125-й річниці від дня народження Антона Семеновича Макаренка, Херсон, 19 березня 2013 р. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих [та ін.]. – Херсон: Олді-плюс, 2013. – 306 с.</p> <p>2. Василюк М.І. Педагогічна спадщина В. Сухомлинського в системі сучасного родинного виховання / М.І. Василюк // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей Всеукраїнської науковопрактичної конференції, 17–18 травня 2017 р., Мукачєво / Ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачєво: Вид-во МДУ, 2017. – С. 25–27.</p>

Додаток Л

Мовні конструкції, які використовуються у працях для виконання функції зв'язку між реченнями

Мовна функція	Лексичні засоби	
Причина та її наслідок, умова та наслідок	(і) тому, тому, що	
	оскільки	
	з чого звідки	виходить
	внаслідок	
	у результаті	
	на основі вище означеного, на підставі вказаного вище	
	у зв'язку з цим	
	згідно з цим	
	у цьому випадку	
	за таких умов	
	у такому випадку	
	(а) якщо (ж) ..., то ...	
	що	свідчить вказує говорить відповідає дає можливість дозволяє сприяє має значення
	Часове	спочатку, насамперед, у першу чергу

Мовна функція	Лексичні засоби	
співвідношення та порядок викладення	першим наступним попереднім	кроком
	одночасно, у той же час,	
	поруч з цим, поряд з таким	
	попередньо, вище, раніше	
	ще раз, знову	
	потім, нижче, після цього	
	згодом, далі, пізніше	
	по-перше, по-друге і т.п.	
	зараз, нині, у цей (на цей) час, до цього часу	
	у минулі роки, останнім часом, останнього часу	
	на закінчення, зрештою, нарешті	
Зіставлення та протиставлення	але, втім, а проте, та, однак, зрештою	
	як ..., так і ...; так само, як і ...	
	не тільки, але і (й)	
	порівняно з; якщо ..., то ...	
	на відміну, навпаки, на противагу	
	аналогічно, таким чином, також	
	з одного боку, з іншого боку	
Доповнення або уточнення	також і, до того ж, при цьому, разом з тим	
	окрім більше	того
	понад	

Мовна функція	Лексичні засоби	
Посилання на попередній або наступний	особливо, а надто	
	тим більше, що	
	у тому разі, у випадку, тобто, а саме	
	як було	сказано
		показано
		доведено
		відзначено
		отримано
		знайдено
		встановлено
	згадано	
	виходячи з міркувань	
	як підкреслювалось, вказувалось вище	
	згідно з цим	
	відповідно до цього	
	відповідним чином	
	у зв'язку з цим	
	у зв'язку з вищевикладеним	
	цей, що розглядається, вищевказаний і т.п.	
	такий, подібний, аналогічний, відповідний, такого типу, такого виду, схожий на ...	
багато з них, один з них, деякі з них		
наступний, деякий, надалі, подальший, дальший, другий		
більшість, більша частина		

Мовна функція	Лексичні засоби	
	керуючись положенням	
Узагальнення, висновок	дослідженням встановлено	
	як наслідок	
	таким чином, отже	
	у результаті, у кінцевому підсумку	
	звідси, з цього	витікає
		виходить
		стає зрозумілим
		очевидно
	це	дозволяє зробити висновок
		дозволяє дійти висновку
		зводиться до такого
свідчить		
переконує		
	на закінчення, і нарешті	
Ілюстрація	наприклад; так, як приклад; для прикладу	
	прикладом може слугувати (бути)	
	такий же (наприклад)	
	у випадку, для випадку	
	про те може свідчити; що очевидно	
Введення нової інформації	розглянемо такі випадки	
	зупинимось детально на ...	
	основні переваги цього методу	

Мовна функція	Лексичні засоби
	полягають ...
	деякі додаткові зауваження ...
	декілька слів щодо перспектив дослідження ...
	наведемо декілька прикладів

Схема написання рецензії

Рецензія

на курсову роботу студента __ курсу, групи __
шкільного відділу

Гуманітарно-педагогічного коледжу МДУ

_____ (П.І.Б. в родовому відмінку)

Курсова _____ робота _____ на
тему _____

подається у вигляді _____ на __ сторінках і __
додатків.

Далі розкривається:

- зв'язок теми з актуальними проблемами викладання трудового навчання в початкових класах;
- теоретичне і практичне значення розробки теми;
- композиційна структурність курсової роботи;
- критичне і творче використання наукової та методичної літератури з даної проблеми;
- якісна й кількісна характеристика зібраного матеріалу, рівень його аналізу;
- новизна і оригінальність ідей, покладених в основу роботи, а також методів її виконання;
- ступінь самостійності виконання роботи;
- характер висновків і узагальнень;
- повнота списку використаних джерел і культура цитування;
- стан грамотності та якість оформлення;
- позитивні якості та недоліки роботи;
- висновки та оцінка роботи.

Дата

Підпис рецензента

Додаток Н

**Типові проблеми із курсовою та шляхи їх
подолання**

Проблема	Бачення ситуації з боку керівника та шляхи виправлення
Порушення всіх можливих термінів виконання або «керівник вперше бачить курсову на захисті».	Краще так, ніж зовсім не прийти. Якщо робота відповідатиме вимогам, керівник може її прийняти. Щоправда, отримати високу оцінку буде складно.
Численні порушення вимог до змісту та оформлення роботи.	Цього легко уникнути, якщо робити все за прикладами з методички.
Автор роботи зовсім її не знає: не пам'ятає назву, основні ідеї, погано орієнтується у тексті. Це може бути пов'язано із тим, що автору допомогли у написанні (розрахунках) і зробили це на достатньо високому рівні.	Робота «з допомогою» є легким випадком несамостійного виконання курсової. Для виправлення ситуації необхідно ретельно вивчити написане, розібратись у формулах, осмислити висновки. При належній підготовці можливість отримання високої оцінки не втрачається.

<p>Робота містить ПЛАГІАТ – привласнення повністю або частково чужих ідей, текстів, розробок. Більш детально розібратись в тому, що саме вважається плагіатом можна за допомогою статей про плагіат на сайті http://www.osvita.org.ua</p>	<p>ПЛАГІАТ є «тяжким» порушенням і при його наявності не може бути отримана позитивна оцінка. Робота відправляється на доопрацювання. Знову подати роботу до захисту можна буде після очищення її від плагіату. Відмова у захисті роботи, насправді, є досить ліберальною «стартовою» формою боротьби із плагіатом у студентських роботах. У перспективі заходи з недопущення плагіату будуть тільки посилюватись.</p>
--	--

Список використаних джерел

1. Акімова Л.Н. Психологія. Методичні рекомендації з підготовки, оформлення, захисту курсових та кваліфікаційних робіт / укладачі: Л.Н. Акімова, В.І. Подшивалкіна. – Одеса, 2012. – 81 с.
2. Атаманчук П.С. Виконання курсових, дипломних та магістерських робіт / П.С. Атаманчук, Ю.В. Гнатюк, У.А. Криськов, В.С. Щирба. – Кам'янець–Подільський Державний педагогічний університет, 2001. – 24 с.
3. Булах І.С. Курсова робота з психології: методичні рекомендації / за ред. Булах І.С., Кашпура Ю.М. – К. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – 51 с.
4. Бутенко Л.Л. Методичні рекомендації щодо підготовки та оформлення курсових робіт з педагогіки / уклад. Л.Л. Бутенко. – Старобільськ, 2015. – 64 с.
5. Гавриш Р.Л. Науково-дослідна діяльність студентів у вищих навчальних закладах / Р.Л. Гавриш. – Полтава, 2004. – 44с.
6. Гурова О.М. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з практичної психології: Метод. рекомендації для студентів / укладачі: О.М. Гурова, Л.В. Калашникова; За ред. Л.В. Калашникової. – Кіровоград.: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – 44 с.
7. Данилевич Л.А. Курсові роботи з психології: навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Л.А.Данилевич, С.Ю.Діхтяренко. – Умань: ПП Жовтий, 2017. – 107 с.
8. Дороніна Т.О. Методичні рекомендації до виконання курсових робіт з педагогічних дисциплін / авт.-укл. Т.О. Дороніна, Л.В. Григоренко, В.В. Іванова. – Кривий Ріг: Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ», 2014. – 45 с.

9. Карандашев В.Н. Квалификационные работы по психологии: реферативные, курсовые и дипломные: Учебно-методическое пособие / В.Н. Карандашев. – М.: Смысл, 2002. – 167 с.
10. Краснобокий Ю.М. Словник-довідник науковця-початківця / Ю.М.Краснобокий. – К.: Науковий світ, 2000. – 83 с.
11. Моргун В.Ф. Кваліфікаційні наукові роботи з психології: курсова, дипломна, магістерська: Метод. рекомендації для студентів / укладачі: В.Ф. Моргун, Л.С. Москаленко; За ред. В.Ф. Моргуна. – Полтава.: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2007. – 72 с.
12. Палій Н.Т. Методичні рекомендації до написання курсових робіт / Н.Т. Палій, В.Д. Осинчук. – Чернівці, 2015. – 30 с.
13. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводиться в авторефераті // Бюлетень ВАК України. – 2008. – №3. – С. 9–13.
14. П'ятницька – Познякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник / І.С. П'ятницька – Познякова. – К., 2003. – 116 с.
15. Яблонський А.І. Курсові роботи з психології. Навчально-методичний посібник / А.І. Яблонський, Л.А. Данилевич, С.Ю.Діхтяренко. – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – 84 с.

Навчальне видання

**Методичні рекомендації
до написання курсових робіт
з психолого-педагогічних дисциплін,
окремих методик для студентів
спеціальності 013 Початкова освіта**

Укладачі:

О.І. Алмаші, О.В. Білик, А.А. Богдан, Е.В. Брикова,
О.М. Глагола, О.Б. Данченко, А.А. Ігнатоля, О.Г. Куцик,
О.О. Мішкулинець, М.А. Павлик, І.С. Синевич, А.В. Тягур,
Я.І. Феньов

Тираж 100 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.
Друкованих аркушів 3.9

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>